

ZANKA

Marek Hlasko

*Z dobro žensko — življenje ne boli,
od dobre jedi — trebuh ne boli,
od dobre pijače — glava ne boli.*

Eden od pregovorov,
ki so modrost ljudstva.

Zbudil se je ob osmih zjutraj. Še je bil nekako težak, le da to ni bil več tisti strašni občutek, da ga duši, občutek, ki ga je imel tolikokrat. Ne, to ni bil maček. Vstal je in stopil k oknu. Bil je siv dan, poln mrzle in lepljive megle; pozna jesen je vzela mestu barve in lepoto. Z roko se je oprl na okenski okvir in gledal mokre strehe hiš; spominjal se je domačega mesta, otroštva, šole, prvega dekleta; dobil jo je prav na takle dan, prej pa je dolge dneve pohajal pod njenim oknom — poznal je že vsako razpoko v asfaltu okoli tiste hiše, poznal vrsto tobaka, ki ga je kadil hišnik, vsako nit na umazanih zavesah stanovanja v prvem nadstropju.

— Kdaj že, je tiho rekel sam sebi. — Moj bog, kako daleč je vse to ...

Tisti hip je zazvonil telefon. Pogledal je na uro in se nasmehnil. »Točna je,« je pomislil. Vzdignil je slušalko in vprašal:

— Si ti, Kristina?

— Me nisi poznal?

— Saj nisi nič rekla, je dejal.

— Torej ob šestih?

— Da, je rekel tiho. — Čakal te bom doma. Zdaj je komaj pol devetih. Kar strah me je, če pomislim, da je še toliko časa. Sam sem tukaj. Bojim se, da bodo telefonirali ... Rad bi, da bi bilo že vse mimo.

— Moraš ostati doma, je rekel ženski glas. — Doma moraš biti in me počakati. Ničesar ne smeš narediti, kar bi rad, razumeš?

— Razumem, je rekel. — Čakal bom doma. Samo rad bi, da bi bila že šest.

— Kuba, je rekel ženski glas mehko in tiho. — Ti veš, da te imam rada. Ne smem misliti na to, kar se godi s tabo. Kadar mi ljudje ponavljajo o tebi različne reči, me ima, da bi si kar kaj hudega naredila.

— Tega bo konec.

— Tega mora biti konec, Kuba. Ob šestih pridem pote in bova šla skupaj tja. Samo prej bi ti rada še nekaj povedala.

— Povej.

— Če mi napraviš kakšno grdobijo, Kuba, je med nama res vsega konec. Tako naprej ne gre več. Vsaj jaz ne morem več; prišla sem do nekakšnega roba, moraš me razumeti.

— Zakaj mi to praviš?

— Hočem, da veš. Zdaj pa na svidenje. Čakaj me ob šestih. Na svidenje, Kuba.

— Na svidenje, je rekel in odložil slušalko.

Spet je stopil k oknu in naslonil glavo na hladno steklo. Vsi stisnjeni od mraza so se ljudje pomikali po cesti. Od tu, z višine šestega nadstropja, so bili videti tako žalostni in neprijetni, da jih ni bilo mogoče dalj časa gledati — človek se ni mogel ubraniti misli, da gleda žuželke, ki se zaletavajo v luč. Ta misel ga je zbolela; zleknul se je v naslanjač, udobno stegnil noge, želeč, da bi bila že šest.

Pozvonil je telefon. Zdrznil se je; obraz mu je preletel strah. Trenutek je stal negibno in si sam šepetal: »Saj včeraj nisem pil. Nič nisem kolovratil okoli, nikjer nisem pil, nihče me ni videl...« Telefon je zazvonil drugič, potem tretjič. Nenadoma se je odločil. Hitro je stopil in vzdignil slušalko:

— Prosim, je rekel, v grlu je čutil krč srca.

— Si ti, Kuba? je zakvakal glas v slušalki. — Servus, Janek tukaj. Si me spoznal?

— Jasno.

— Hudičevo vreme, je rekel glas v slušalki. — Kaže, da bo lilo. Ponoči je gotovo padalo, kaj?

— Ne vem, je rekel. — Ponoči nisem bil zunaj.

— Nisi bil zunaj?

— Ne.

— Kje pa si bil?

— Doma.

— Doma?

— Doma.

— Ni mogoče.

— Pa vendar.

Trenutek je bila tišina. Potem je glas v slušalki zakvakal:

— Nisi včeraj nič pil?

— Ne.

— Ti, nikanar se ne sprenevedaj!

— Častna beseda, je rekel. — Ne bom več pil. Odločil sem se, da še enkrat poskusim. Ali se posreči ali ne. Če ne, bom pa tudi vedel, kaj naj naredim s sabo. — Začel je govoriti čedalje hitreje: —

Tako ne morem več. Na zdravljenje grem. Ali bo pomagalo ali pa ne bo pomagalo. Moralo bi, ne?

— Nekaterim pomaga.

— Potem bo meni tudi. Jemal bom tablete; po taki tableti se ne sme piti, človeka lahko zadene kap. Če ne bom pil, bodo čez kakšno leto ljudje pozabili, kaj?

— Ni potrebno leto, da pozabijo nate.

— Jaz tudi mislim, je rekel. — To je dobro. Ob šestih pride pome Kristina. Skupaj bova šla v posvetovalnico. Tam bo vzela tablete zame. Meni samemu bi jih ne dali, razumeš? Bali bi se, da jih sploh jemal ne bom, da jih bom metal proč. Tako jih bo pa ona vzela in mi jih bo dajala. Nehal bom piti; vse leto ne bom pil, potem me sploh ne bo več žejalo po alkoholu. Ljudje bodo pozabili, da sem bil pijanec. Kaj ne, da bo tako?

— Bo, je odgovoril kvakajoči glas. — Želim ti vse najboljše. Na svidenje.

— Na svidenje, je rekel in odložil slušalko.

Šel je v kuhinjo. Vse telo mu je navdajala močna, moška sreča. Gledal je modrikasti plamenček plina, ki je migotal izpod čajnika, in mislil na dan, ko se bo za zmeraj pretrgal prekleti obroč ponižanj in sramote, na dan, ko ne bo nobenkrat več začutil žeje, ko ga nihče več ne bo imenoval pijanca, ko mu ne bo nihče več na cesti pokazal hrbta in nihče več izkazoval sočutja, ki ga je sovražil, skrbi, ki se mu je gabila, in obžalovanja, češ — tako sposoben, mlad in zdrav, pa pije. Tisti hip je telefon tretjič pozvonil. Vrnil se je v sobo in vzdignil slušalko. A še besedice ni utegnil reči, kajti hitreje, kot bi mogel pričakovati, mu je udaril v uho glas človeka na drugem koncu žice.

— Si ti, Kuba? Wiśniewski tukaj, je klepetala slušalka. — Dober dan, ljubček. Dragi moj, nimaš pojma, kako vražje sem vesel! Res, prav zares! Ne veš, koliko sem se grizel zaradi tega! O ljubi bog, to je čudovito!

— Kaj se je pa zgodilo? je izrabil kratek odmor za vprašanje; očitno je človeku na drugi strani zmanjkalo sape.

— Janek me je klical, je regljal glas s hitrostjo strojnice. — Pravil je, da boš nehal piti. Je to res?

— Res, je rekel. — Od danes ne bom več pil. Dosti mi je vsega tega. Saj veš, kako se mi je vse življenje strašno narobe obrnilo zaradi te vodke. Ne svojcev nimam ne prijateljev; vsi so se odvrnili od mene. Čisto drugače bom začel živeti. Mora se mi posrečiti.

— Ob šestih greš s Kristino po tiste tablete, ne?

— Da, je rekel. — Tako sva se odločila.

— Kristina je sijajna ženska, je klepetal glas. — In tako rada te ima. Tolikokrat te je že pustila, pa se je zmeraj vrnila. Veš, Kuba, vsaka ženska ne bi zdržala vsega tega. Moj bog, kako dobro je, da si končno to spredidel. Bo ona hodila zate po tiste tablete?

— Seveda, je rekel. — Saj meni jih ne bi dali. Mora biti kdo zraven, ki mu zdravniki zaupajo. Po navadi gredo ženske. Prav imaš, res je, da me ima Kristina rada. Vsaka ženska ne bi šla tja. Zanj ne more biti ravno prijetno, ne?

— Jasno, je potrdila slušalka. — Ampak Kristina je res sijajna ženska. No, ne bom te moril. Želim ti uspeha, slišiš?

— Hvala.

— Na svidenje.

— Na svidenje.

— Aha, poslušaj, kako se imenujejo tiste tablete?

— Katere, je vprašal začudeno, ker v prvem trenutku ni razumel.

— Tiste, ki ti jih bodo dajali.

— Antabus.

— Antabus? je brez misli ponovil glas v slušalki. — Antabus, avtobus... Si moram zapomniti. No, pa na zdravje!

— Na zdravje, je rekel.

Odložil je slušalko in stopil v kuhinjo. Nalil si je čaja, pil in premišljeval o vsem, kar mu je v življenju uničila vodka. Spominjal se je žensk, ki so ga zapustile, ker se jim je gnusilo njegovo pijančevanje; prijateljev, ki so se obrnili od njega, ker niso imeli moči, da bi ga prepričali; lepih možnosti, ki se niso v življenju nikoli več ponovile; zgubljenih služb; pozdravov, na katere mu ljudje niso odzdravljali — in naenkrat mu je mrzel strah stisnil možgane. Pomislil je: »Nikoli ne bom nehal piti, če se bom spomnil teh stvari. Moram jih pozabiti, vsega tega se ne smem spominjati. Spomini me bodo uničili: če dovolim, da se vrnejo, se jih ne ubranim. Ne smem imeti teh spominov. To mora biti v mojem življenju prazen prostor, kamor se ne smem vračati...« Na dušek je izpil ostanek čaja in si začel nalivati še drugi kozarec. Opazil je, da se mu roke tresejo. »Ne smem se vznemirjati, je pomislil. — Vsega tega so krive te hude misli. Od danes mora biti to drugače...« Nadaljnje razmišljanje mu je pretrgalo rezko, vsiljivo zvonjenje telefona.

Šel je k aparatu, vzdignil slušalko in rekel s spremenjenim glasom:

— Prosim.

— Kako ti gre, Kuba? Dober dan, tukaj Rihard. Predstavljaš si, jaz sem še v postelji, pa me kliče Malinowski. »Si slišal?« me vpraša.

»Kaj naj bi slišal?« pravim jaz. In Malinovski mi pravi: »Veš, kdo me je klical? Pomisli, Wiśniewski. Saj ga poznaš, Wiśniewskega. Brate, nimaš pojma, kaj mi je povedal. Mislil sem, da me bo konec!« »No, povej že enkrat! zavpijem v slušalko. — Kaj za vraga se je zgodilo?« Malinowski je za trenutek umolknil, potem mi pa pravi: »On — je nehal piti. Tako je rekel zjutraj Wiśniewski; menda ga je klical. Ampak najbrž ne bo zdržal, kaj?« »Eh, kaj, pravim. — Zakaj pa ne bi vzdržal?« No, prosim, pa sem mu zaprl usta. Ampak, kako misliš, boš zdržal?

— Bom.

— Za to gre, je zarjula slušalka. — Najhujši so prvi dnevi. Potem je igrača. Ha, ha, ha! Se spominjaš, kaj smo počeli v »Kameralni«? Takrat je bil tam tisti barman, gospod Edzio. Majčken, droben, z enim zamahom je nalival šest šile... O bože, to se je pilo! Spominjam se, kako si enkrat užalil ženo Miedzińskiego. Hotela je poflirtati s tabo, ti pa: »Jezik za zobe, ti koza stara rdečelasa!« Kakšen škandal. Miedziński proti tebi, ti pa kar — na gobec. Ha, ha, ha! Potem so nas pa vse skupaj odpeljali na milico, tam nekje na Bednarski... Takrat smo ga pa res... Poslušaj ti, po tistem so te zabrisali iz partije?

— Ravno po tistem je bilo...

— Res? je podvomil glas v slušalki. — Je to mogoče? Meni se že zdi, da so te takrat vrgli ven, ampak iz službe, kjer si poprej delal. Iz partije pa takrat, ko je prišel poziv s sodišča: saj si enkrat nabil nekega majorja v uniformi, ne? Ha, ha, ha! Povej, je bilo to takrat ali ne?

— Ne spominjam se, je začel govoriti hitro, vročično; čutil je, da mu zmanjkuje tal pod nogami. — Ničesar se ne spominjam. Ničesar se nočem več spominjati... Naenkrat je zatulil: — Nočem, razumeš? Ob šestih pride Kristina in bo vsega tega konec.

— Ja kaj pa vpiješ? Jaz ti govorim kot človeku, ti pa nadme kot na sovražnika... No, na svidenje! Želim ti vse najboljše. In Kristino lepo pozdravi. Sicer ima pa s tabo pravi križev pot. Moja žena večkrat pravi: »Da bi ji le ne uničil vsega življenja s tem svojim pijančevanjem. Saj dekle kar vidno propada.« No, pa na svidenje... na svidenje... Ha, ha, ha! Antabus, avtobus... Zdravo!

Kuba je odložil slušalko in stopil k ogledalu. Na čelu so mu stale debele potne kaplje, oči so se mu divje svetile. Gledal je svoj pobledeli obraz in sunkoma — z rokami objemajoč okvir zrcala — pritisnil čelo na hladno šipo. Srce mu je neenakomerno utripalo. — »Da bi bila le že šest,« je pomislil. Poln tega mučnega hrepenenja je ponavljal: »Šest, šest...«

Stopil je k pisalni mizi, vzел z nje fotografijo dekleta, jo gledal in začel govoriti sam sebi z glasom, s kakršnim govorimo majhnemu otroku, ki je pojedel ves kompot.

— Ne smem storiti tega, je govoril. — Ne smem storiti tega, kar bi rad. Ob šestih prideš in pojdeva tja. Do takrat ne smem ničesar spiti. Niti piva ne; celo če bi pil pivo, bi se po tistih tabletah lahko slabo končalo zame. Ob šestih prideš pome in pojdeva skupaj tja. Prosil te bom in ti jim boš rekla, naj me ničesar ne sprašujejo, da mi ne bo treba odgovarjati na vsa tista vprašanja, na katera sem že tolikokrat odgovarjal. Mogoče se bo dalo celo tako narediti, da meni sploh ne bo treba noter. Na vogalu tiste ulice je kavarnica, tam bi te lahko počakal. Ti boš šla samo tja po tablete. Potem mi jih boš dala in jaz bom vzел prve; vsak dan jih bom jemal in končno bodo nehali govoriti, da sem pijanec. Samo tega ne smem narediti, počakati moram do šestih...

Ko je spet pozvonil telefon, je začel tiho jokati. Ne da bi spustil fotografijo iz rok, je šel k aparatu in stal pri njem. S sovraštvom je gledal bleščečo črno škatlo. Iztegnil je roko, pa jo spet potegnil nazaj. Spet je pozvonilo. Kuba je čutil, da mu lije pot ne le po čelu, marveč po vsem telesu — po prsih, po rokah, po nogah. Mrzel strah ga je stresal; vedno znova je iztezal roko po slušalki in jo spet umikal. »Nehaj, je v mislih prosil neznanca, ki se je hotel pogovarjati. — Lepo te prosim, nehaj. Odloži slušalko, nikar ne kliči. Odložite slušalke vsi in pozabite name. Ob šestih pride Kristina in potem greva. Prosim te, nehaj...« A telefon je bil neizprosen; kar naprej je v presledkih zvonilo. Kuba je boljčal v črno škatlo, da mu je začela bolečina kljuvati v očeh; potem je z naglim, opičjim gibom pograbil slušalko in zavpil:

— Pomota, napačna številka...

Vrgel je slušalko na vilice; izključiti pa aparata ni mogel, ker je bila žica vdelana v majhno ebonitno škatlico na steni. Šel je v kopalnico in se ustavil pred ogledalom. Iz tube je iztisnil na obraz nekaj kreme in si ga začel hitro militi, ko pa je poskušal vložiti v aparat britvico, ni mogel, tako so se mu tresle roke. Obrisal si je milo z obraza in se začel hitro oblačiti. »K brivcu grem, je pomislil. — Tam se obrijem, mogoče si dam celo glavo umiti. Potem se vrnem in se do šestih ne premaknem, prav do takrat, ko pride Kristina...« Ko si je zavezoval kravato, se je pogledal v obraz in opazil, da ni niti najmanjše potrebe za britje — brado je imel svetlo, mehko, kot navadno plavolasci; zadostovalo je, da se brije vsak drugi dan. Spomnil se je tudi, da si mu ni treba umivati glave, umil si jo je pred

tremi dnevi — imel je popolnoma čisto. Vendar, na dnu vseh njegovih misli je začela kliti želja, ki se je ni hotel zavedati jasno, z vso ostrino — misel na to, kaj bi se lahko zgodilo, mu je zaprla dih v grlu. Z zadnjim ostankom volje je sklenil, da ne pojde z doma, da bo tu čakal na Kristino. Takrat pa je v tišini praznega stanovanja spet zabrnal telefonski zvonec. »Sest, kje je še šest,« je obupano pomislil. Trenutek je obstal in se ni zganil. Ko pa je spet pozvonilo, ga je vrglo k vratom.

II

Pred hišo je stal hišnik. Bil je mlad človek dobrodušnega, krepkega obraza. Spominjal je na južnjaka — imel je podolgovate, vroče oči, plave lase, temno polt in prekrasne zobe. Vse prodajalke bližnjih trgovin so bile zaljubljene vanj. Privijal je žarnico v trioglato svetilko nad emajlirano tablico s hišno številko. Ko je videl Kubo, ki je odhajal z doma, je izpljunil čik, ki se mu je za čudo držal v kotičku mehkih ust, in rekel:

— Poklon. Vreme pa tako, kaj?

— Jesen.

— Letos bo vražja zima, je rekel hišnik in priprl oči; a bile so tako čudovite, da veke niso mogle zakriti njihovega bleska. — V radiu so rekli nekaj takega. Ampak tam se zmeraj motijo... Kdo jim pa verjame. Tečete v službo?

— Ne, je rekel Kuba. — Danes sem si naredil dopust. Važno zadevo moram urediti.

Hišnik se je nasmehnil. Pri nasmehu je pokazal zobe in hkrati priprl oči — ravno zato so ga imele ženske tako rade; v njem je bila očarljiva brezskrbnost cigana.

— Komu pa to pojete? — je rekel. — Saj sem ga jaz tudi včeraj malo pokronal in sem danes pozno vstal. Veste, svak je prišel. On steklenico, jaz steklenico, on frakelj, jaz frakelj, pa sva ga imela... Varšava v rožicah, midva pa v jarku... Poznate Kostka, mojega svaka?

— Menda ne... Ne spominjam se.

— On pa vas pozna, je rekel lepi hišnik in pomirjajoče zamahnil z roko. — Brez skrbi! Zmeraj mi pravi: »Zenek, kaj pa kaj tvoj stanovalec iz šestega nadstropja? Inteligentni človek. Enkrat, ko sem ga vozil iz ‚Kamere‘, mi je poonegavil voz. Ampak stotak je pa dal, pošteno, inteligentno...« Moj svak ima vas rad. Vozi svoj voziček, veste. Dober fant, domač — vam rečem. Življenjski, brez ceremonij. Kadar boste hoteli, lahko skočiva k njemu na stekleničko.

— Zdajle nemara ne, je rekel in se poskušal pretkano nasmehniti. Ne bom imel časa, gospod Zenek.

— Kadar boste imeli čas, je rekel hišnik, pa skočiva k nam. Saj veste, kako je s to stvarjo; pijanec mora držati s pijancem. Kaj ste pa tako hudičevo blede? Ali se mi pa samo zdi? Ampak ne, res ste blede...

— Slabo se počutim.

— Kislega mleka pojte pit, je svetoval hišnik. — Po krokanju je najboljša stvar kisl mleko. Potem prigrizek, nekaj toplega, pa lahko spet — abarotno. Kisle kumarice so tudi dobre... Malo počakajte, gospod, bom skočil gor, menda jih bo še malo.

— Ne, je rekel. — Hvala vam. Strašno se mi mudi, bom kar v mestu. — Živio!

S prstom se je dotaknil klobuka in odšel. Šel je počasi: v glavi se mu je vrtilo, dušilo ga je. »Šest! — je mislil. — Samo da bi do šestih...« Stisnil je roke, da so ga kar zbolele. Moral je biti res zelo bled, ker je za seboj zaslišal razgovor dveh moških:

— Že navsezgodaj je trd, je rekel eden.

— Jaz ga poznam, je rekel drugi. — V isti hiši stanuje kot krojač. Pijandura in pol.

— Vidiš, takole ti živi, kar naprej v rožicah, je dopolnil prvi. — Zakaj sva pa midva trezna, Janek?

— Tako se pač dogaja v varšavskem življenju, je obrazložil drugi.

Obstal je in se obrnil. Eden je bil starejši človek v tramvajski uniformi; drugi ni mogel biti dosti čez dvajset — plavolas, s širokim nosom.

— Kaj hudiča pa hočeta? je izjecljal Kuba. — Saj sem vendar trezen...

Tramvajar ga je pozorno pogledal in rekel:

— No, no! Pijanček! Le kar lepo naprej pojdite!

— In ne vtikajte se v druge ljudi, je dodal plavolasec; topi nos se mu je od jeze pobesil. — Treba je imeti malo inteligence. Na take huligane se pa res požvižgam...

Grobo sta ga odrinila in šla mimo. S sovraštvom je gledal za njima. Če bi imel oblast in bi lahko moral, ta dva bi zmečkal. Priprl je oči in videl njuna razmesarjena obraza s praznimi očesnimi votlinami. Hotel jima je pokazati svoje sovrašтво, hotel je, da bi se vsaj za hip obrnila. Izginila sta za vogalom, njemu pa se je zdelo, da sliši njun porogljivi smeh. Mehanično se je premaknil naprej. Mož, ki je šel mimo njega, je rekel svoji tovarišici:

— Pojdiva hitreje. Deset je že proč...

Kuba si je šel z roko preko čela in v mislih začel govoriti sam sebi: »Deset je že. Še osem ur moram zdržati. Zdaj, prej, ne morem iti, ker bi moral iti brez nje; moral bi odgovarjati na vsa tista vprašanja, ki mi jih bodo dajali, moral bi pripovedovati vse o sebi... Kdaj sem začel piti, zakaj pijem, koliko pijem, koliko moram popiti, da sem pijan... Ne grem sam. Saj je samo osem ur. Potem greva tja in ne bo se mi več treba bati časa. Dali mi bodo tisti prašek pa konec. In nič več ne bom smel tega početi. Tudi kadar se bom ponoči zbudil in ne bom mogel zaspati. Kadar ne bom imel teka. Kadar se mi bo sanjalo o praznem trgu, polnem apnenih jam. Takrat se človek tako lahko napije. Ampak jaz se ne bom več mogel. Tableta me bo držala; meni samemu ne bo treba nič narediti, zdravila bodo vse uredila zame. Moral jih bom ubogati, ker drugače se bodo začele goditi z mano strašne reči. Šoki, omedlevice, srce imam slabo, lahko me pobere. — Ta misel ga je posebno razveselila in je ponovil: — Saj me vendar lahko pobere, s tem mojim vražjim srcem. Strašno slabo srce imam, to so mi zdravniki že velikokrat povedali. Kap me lahko zadene, če bi po tableti pil. Tableta me bo varovala...«

Malo se je razvedrilo. Veter je osušil pločnike, razgnal megle in očistil nebo. Nad mestom se je pokazalo sonce; ljudje so dvigali obraze in odpenjali ovratnike pri plaščih. Kuba je hodil z rokami v žepih, gledal v kamne pločnika in premišljeval: »Potem bo res vse čisto drugače. Če se je sploh mogoče k čemu vrniti, se bom vrnil v življenje. Ne vem, če bom srečen, vendar — najslabše mi mogoče ne bo... Med ljudmi bom, skupaj z njimi; to je že veliko. Ne kot pijanček. Kot normalen človek. Tisti, ki niso bolni, ki niso pijanci, ne vedo, koliko je to zares vredno — biti normalen človek. Tak, ki mora odgovarjati za vsako svoje dejanje, za vsako svojo besedo in kretnjo. Tak, ki mu je dovoljeno le toliko kot vsakemu drugemu. Ki ga ne opravičuje nobena izjemnost, nobeno preteklo življenje, nobena grda razvada in bolezen. Ljudje tega ne razumejo. Ampak jaz bom tak človek...«

Na križišču se je ustavil. Stal je med gručo ljudi, a tako popolnoma zatopljen v svoje misli, da ni prav nič razumel, kaj se godi okoli njega. Ko je enkrat pogledal okrog, je videl, da gori rdeča luč, kot je gorela pred nekaj trenutki. Nekdo za njim je zagodrnjal:

— Zakaj ne pustijo čez?

Nekdo drug je takoj odgovoril:

— Kaj ne vidite? Nesreča...

Kuba je videl, da se na cesti preriva majhna gruča. Več pa ni videl, ker so mu gosto nagneteni hrbti vse zakrivali. Obrnil se je in vprašal nekoga zadaj:

— Kaj pa se je pravzaprav zgodilo?

Na pogled prijeten oficir v letalski uniformi mu je odgovoril:

— Nimam pojma. Pojdite, greva gledat...

Prečkala sta cestišče in se približala gruči. Oficir je vprašal nekoga, ki je stal tam:

— Nesreča?

— Trčila sta, je odgovorilo neko ženšče in koketno gledalo oficirja. — Ti šoferji tako neprevidno vozijo, da je včasih človeka kar strah, če mora čez cesto...

— Pijan je bil, je trdo dopolnil neki gospod s čepico.

— Pijan?

— Se razume. Šoferji so pač pijanske sorte.

— Saj sploh ni kazni za te bandite...

Kuba je stal in molčal. Buljil je v ljudi, pa jih ni videl. Naenkrat je potegnil oficirja za rokav.

— Pijan je bil? je skoraj šepetaje vprašal.

— Kako naj pa jaz vem, je odvrnil začudeni oficir in narahlo osvobodil svoj rokav. — Slučajno grem mimo kot vi.

— Vsi gremo slučajno mimo, je rekel Kuba. — Mislil sem pač, da kaj veste.

Oficir ga je pozorno pogledal, nekaj zamrmral in odšel. Kubi se je približal neki gospod, po videzu star posestnik, in rekel:

— Pokorno javljam, gospod, to s temi avtomobilskimi nesrečami je že nekaj čisto nemogočega. Vsak dan kakšna nesreča. Ste brali tisti članek v »Trybuni ludu«? Pokorno javljam, gospod, dnevno imamo po nekaj nesreč zaradi pijanih šoferjev.

Stopical je okoli Kube, mahal z ogromnimi rokami in rjul z mogočnim basom:

— Pokorno javljam, gospod, pijanost je strašna reč. Najhujše pa je, da pijejo ravno šoferji. Pijan šofer ima oslavljen refleks, no, in od tod pa ravno vse to. Veste kaj? Napisal bom »Trybuni ludu« odprto pismo in predložil, naj za šoferja, ki zaradi pijanosti ubije človeka, uvedejo smrtno kazen. Pokorno javljam, drugače ne bo šlo. Vsak dan nesreče; predvčerajšnjim je na Targówku pijan šofer podrl plot, zavozil v neki vrtiček ter ubil otroka v zibki. Tako! Ali pa, veste kaj? Saj smo državljani, mar ne, gospod; narediva dobro delo. Vi ste gotovo inteligenten človek, gospod, napišiva skupaj to pismo! Začela bova z besedami: »Na mestnih ulicah vsak dan umirajo nedolžni ljudje...« Ali pa ne, drugače: »Mesto pije. Vsak dan vidimo ljudi, ki se v živalskem stanju opotekajo...« In tako dalje v tem

smislu! In kot sklepni postulat: smrtna kazen za šoferja, ki zaradi pijanosti ubije človeka! Tako je, gospod, pokorno javljam!

Stari posestnik je bil videti zadovoljen, srečen. Naenkrat pa je nasmeh na njegovem dobrodušnem obrazu zamrl. Tik pred seboj je zagledal bele, od besnosti izgubljene Kubove oči.

— Svinja! je siknil Kuba. — Izgini, če ne, te ubijem!...

Odšel je in spet se mu je oglasila tista žeja, ki se ji je moral obupno upirati že nekaj ur. Zdelo se mu je, da mu vsakdo, ki prihaja nasproti, mežika in prigovarja: »No, nika se ne sprenevedaj, popij ga vendar kozarček. Vse te muke bodo prešle, čisto drugače bo. Boš šel pa jutri tja. Saj bo še čas. Še čas. Začni od jutri naprej. Od jutri. Še bo čas. No povej, bo čas ali ne? Malo popiješ in konec bo tvojih hudih sanj. Ta nesreča se ti bo zazdela zabavna. Tvoj hišnik — je čisto navadno neumen. Tvoji znanci, ki so ti jutro spremenili v pravo moro, se ti bodo z vso tisto bedasto zaskrbljenostjo zazdela usmiljenja vredni. Boš šel pa jutri tja. Toliko dni si že zapravlil, kaj ti pomaga ta en dan? No, reci. Ta en dan — ti bo pomagal? Dragi moj, življenja ne boš kar tako odkupil s tem enim samim dnevom. Tudi šoferju se ne bo posrečilo. Življenje — to je veliko dni. Še dosti dni ti ostane. Ne bo še zamujeno; v takem stanju vendar ne moreš tja. Saj si živčno popolnoma na tleh...« Odgovarjal je: »Pojdite naprej. Moram vzdržati do šestih. Ob šestih pride ona. Če bi bila v mestu, bi šel zdajle k njej. A vrne se šele ob petih; zdaj je zunaj, njen vlak pride sedem minut čez pet. Zakaj mi prigovarjate? Saj vendar veste, da je odšla iz mesta; da je šla tja zaradi stanovanja za naju. Tam bova stanovala — ona in jaz. Daleč bom od mesta, od gostiln, od vas. Tam bova skupaj z njo. Ona bo skrbela zame. Ona — in tablete. Vse to se začne ob šestih. Pojdite naprej, pojdite naprej...«

Ulica ga je dražila, kar drhtel je. Vsak obraz, ki ga je srečal, je budil v njem mešane občutke besa in plašnosti. »Uiti!« je pomislil. Z izgubljenim pogledom se je razgledal in videl, da je blizu kavarne; ob tem času mora biti tam prijetno in tiho. »Kava, je z olajšanjem pomislil. — Seveda, kava!« Vstopil je in sedel k mizici; dišalo je po dimu, kavi, plišu — vsi ti duhovi so se družili v čuden, sladek in tako težko opredeljiv duh po kavarni.

— Eno dvojno, je rekel natararici, mlademu dekletu v svetlem predpasniku.

— Eno dvojno, je ponovila. Prijazno se je nasmehnila in šla.

Hitro se je vrnila in postavila predenj skodelico kadeče se tekočine.

— Tako hitro? je rekel začudeno.

— Sprejeli smo obvezo, je pojasnila. — Gostje so se pritoževali nad nami. Zdaj je malo bolje... — Hudomušno se je nasmehnila in dodala: — Naše delo govori za nas.

— Kaj takega? — je razigrano rekel Kuba. Naenkrat se mu je vrnila dobra volja. Pomežiknil je dekletu in rekel: — Morali bi nositi na vratu tako majčkeno tablico. Lahko vam prinesem srebrno verižico...

— Kakšno tablico?

— Tako, veste, kakršne visijo po mestu na vsakem koraku.

— Pri nas tudi visi, je rekla.

— Kje?

— Nad točilnico. Poglejte.

Kuba se je obrnil in pogledal. Res, nad točilnico je viselo nekaj tablic: »Naše delo govori za nas!« »Piti vodko, ki ni kupljena v tem lokalu — prepovedano«, »Osebam v netreznem stanju vstop prepovedan«, »Pse voditi v lokal je prepovedano«.

— Hvala, je rekel. — Čedne tablice.

— Pa še ena je bila, je rekla natararica in se mu spet hudomušno nasmehnila. — Saj vidite, gospod, da je ta o psih drugačna, kot so druge. Ravno včeraj so jo zamenjali. Pred nekaj dnevi je prišel tisti pijanec, slikar Lewandowski, pa jo je razbil s palico; rekel je, da si bo koj po prvem kupil nagobčnik, do takrat pa mora piti kavo, da bi ga torej ne motila. Vam rečem, pravi kino smo imeli tu. Saj poznate gospoda Lewandowskega, ne? Potem veste, kakšen glas ima; tako je vpil, da so začeli gostje kar bežati na vse strani...

— Poberite se, je rekel grobo in porinil njeno roko z mizice. Izginite k svojim tablicam! Pa hitro!

Dekle ga je za hip pogledalo in odšlo; ramena so ji rahlo drgetala. Gledal je za njo in čutil nekakšno slast maščevanja; v mislih ji je ponavljal najgrše besede. Priprl je oči in jo videl, kako se daje sedmim moškim hkrati; in to seveda pijana. Kot vsi pijanci je imel Kuba nesnažne ljubezenske privide; celo kadar je ležal z žensko, mu je zadostovalo, da je priprl oči in takoj se mu je vse zazdelo ostudno.

Končno se je kolikor toliko umiril. Iztegnil je roko po skodelici s kavo, a jo je takoj umaknil — tako se mu je tresla, da se je bal, da bo vse razlil. »Le mir, si je govoril, mir... Nič se ni zgodilo. Neumno naključje, to je vse. Ta opica tudi ni ničesar kriva. Moram se ji oprustiti. Takoj bom to naredil, da se le malo pomirim. Kakšne rožice ji bom kupil, vsekakor, rožice. Povedal ji bom, da sem bil nervozen. — Pri priči se mu je v glavi izdelal načrt za laž. — Rekel ji bom, je mislil, da mi je umrla mama, ali kaj podobnega. Ali pa, da so me

vrgli iz službe. Ne, bolje mama... — Priprl je oči in se videl, kako mračnega jesenskega dne hodi za materino krsto; nikogar drugega seveda ni, samo on; bled in črne kolobarje ima pod očmi. — Kaj pa otrok? je pomislil. — Majhna, triletna hčerkica? Ne, vseeno raje mama...« Ves raznežen se je pomiril. V roko je vzel skodelico, pil in se pekел v ustnice.

V kavarno je stopila neka ženska. Postala je pri vratih in se s priprtimi očmi razgledovala po kavarni. Naenkrat sta se srečala s pogledi: na njenem obrazu se je pokazalo veselje in začudenje. Hitro je stopila k mizici, kjer je sedel.

— Ti si to? je rekla, kot bi si nekako ne mogla verjeti. — Moj bog, kakšno srečanje. Lahko prisedem?

— Jasno, sedi, je izjecljal in vstal. Bil je začuden in vesel kot ona.

Ženska je sedla. Trenutek sta se molče gledala, s tistim posebnim izrazom začudenja in nezaupanja, kakršnega imajo na obrazu ljudje, ki se po več letih nepričakovano srečajo. Nato je Kuba rekel:

— Čedna si kot takrat.

— Ljubezniv si kot zmeraj.

— Kako pa več? Toliko časa me nisi videla.

— So ljudje, je z nasmehom rekla ženska, ki se znajo upreti vsemu tistemu, kar iz drugih naredi zagrenjence.

— Gotovo, je brez misli rekel Kuba.

Nastal je spet neprijeten molk. Nato je rekla ženska:

— Zelo sem vesela, da sem te srečala. — Položila je dlan na njegovo roko in rekla še enkrat:

— Res, nimaš pojma, kako sem vesela.

Nasmehnil se je. Nenadoma se je povrnilo vse tisto lepo, kar je bil nekdanj preživel, ko sta bila v istem mestu. V očeh se mu je zaiskrilo:

— Tudi mene vražje veseli, je rekel od srca in po pravici; vse, kar je to jutro preživel, se mu je zdelo borno in nevažno. — Kdaj sva se zadnjikrat videla?

— Že dolgo, je rekla. — Pred kakšnimi sedmimi leti. Potem si odšel.

— Moral sem, je žalostno rekel. — Nisem mogel vzdržati v tisti luknji... Si ti še vedno tam?

— Še. Ampak tam se je dosti spremenilo. Obnovili so staro mesto, cel kup je novih ljudi. Te ne bi veselilo vrniti se?

— Težko rečem, je negotovo odvrnil. — Tam sem imel lepe trenutke. Samo — ne bi se hotel vračati zato, da bi se prepričal, da so za vedno minili... So tisto staro cerkev na trgu popravili?

— Deloma, je rekla z zamišljenim glasom. — Zelo lepa cerkev je bila in bi jo bilo težko spraviti v prejšnje stanje. Povej, kako pa kaj ti?

— Ne postavljaš takih banalnih vprašanj.

— Rada bi pač vedela.

— Delam. Živim. Na splošno je vse v redu.

— Se še česa spominjaš iz tistih časov?

— Vsega.

— Mene?

— Tudi.

— To je lepo, je rekla. — Rada bi, da bi se me spominjal. Ženski je to potrebno. Ampak dvomim, če se res vsega spominjaš...

— Gotovo se. Lahko me vprašaš, kar hočeš.

Za hipec je pomolčala. Potem je rekla:

— Se spominjaš tistega večera, ko si me po kinu spremil domov?

— Dosti je bilo takih večerov.

— Ampak tisti je bil samo eden.

— Potem že vem, kateri.

— Kakšen film sva gledala takrat?

— Ne bo se ti posrečilo. Dober spomin imam. »Nepotrebni lahko odidejo«. Še danes se spominjam obraza tistega igralca.

— James Mason.

— Genialen igralec. Pozneje nisem videl več česa tako velikega.

— Jaz tudi ne. In se spominjaš, po kateri poti sva šla do mojega doma?

— Ob Odri. Bilo je tiho in toplo, žabe so regljale, ribiči so že odhajali. Imela si svetlo obleko brez rokavov. Mesto je bilo takrat še vse razdejano. Mesec se je motovilil nad razvalinami.

— Le zakaj obujava te spomine, je naenkrat posmehljivo rekla ženska. — To je kič.

— Že. Ampak ne prekinjaj tega. Hočem se vsega tega natanko spominjati. Sovražim svoje spomine. Tega pa se hočem spominjati...

— Začel je govoriti vročično, hitro: — Spominjam se, spominjam se, kot bi bilo danes... Takrat je še živel Gałczyński. Rada si imela njegove verze. Bila sva mlada in nisva prav vedela, o čem naj bi govorila ponoči ob reki. Danes bi verjetno nič ne govorila. Pa ne gre za to. Stanoval sem v Sępolni, v taki majhni ulici z drevesi...

— Lep si bil takrat, je rekla. — Taka srčkana usta si imel kot kakšna deklica. Obraz si imel vedno neprijeten, usta pa lepa. Hodil si v umazanozelenem dresu in si bil kot kak vojak iz ameriškega filma;

takrat so še vsi hodili v dresih. Imel si motor, vozila sva se prav do Olešnice. Enkrat si me celo prevrnil, se spominjaš?

— Tisti motor sem prodal, je rekel. — A ne govoriva o motorju. Povej, česa se pa ti sama spominjaš?

Njena usta so drhtela. Govorila je in ga gledala s praznimi očmi:

— Rad si prepeval, ampak zmeraj narobe. Prepeval si samo plažo in to te je zabavalo. Ponoči si se potepal okoli in vsem razlagal, da življenje ni nič vredno. Naslednji dan pa te je obsedlo navdušenje in si spet agitiral pri ljudeh. Takrat si imel dvajset let. Eno leto sem bila mlajša od tebe...

Prenehala je. S prsti je zabobnala po mizici.

— Ne prekinjaj se, je poprosil Kuba.

— Kaj se je zgodilo s tvojim obrazom? je rekla in z obupom zrla vanj. — Kaj se je zgodilo s tvojo lepoto?

— Čas.

— Res, je rekla. — Čas... Veš, da sem se poročila?

— Ne. Saj mi nisi nič pisala, nič nisem vedel, kaj se godi s tabo.

— Hčerko imam.

— Tudi o tem ne vem ničesar.

— Ne bi smela govoriti o tem, je rekla. — Nič se ne povrne, nič ne pomaga. Življenje nikoli ni mogoče začeti znova, to so pravljice. Spoznala sem, da ne ljubim svojega moža. Če bi umrl, bi lahko ob njegovem grobu pripovedovala dovtipe. Sama ne vem, zakaj ne grem proč od njega. Ti lahko povem nekaj smešnega?

— Zakaj vprašuješ?

— Takrat sem te imela rada, je rekla hitro, kot bi jo dušilo. — Še dolgo potem, ko si odšel, sem mislila nate. Težko mi je bilo, nisem vedela, kaj naj počnem s sabo. Res ne vem, zakaj sem se omožila. Mogoče bi bilo bolje, če bi bila malo počakala?

— Zakaj mi tega nisi povedala?

— Takrat?

— Da. Takrat.

Trenutek je molčala. Pri vrtljivih vratih je prišla v kavarno hrupna družba. Ženska je hipec gledala za njo, potem je rekla:

— Oh, pustiva to. Mi lahko daš cigareto?

— Seveda.

— Take zoprne cigarete kadiš, je rekla in globoko potegnila. — Zakaj pa?

— Navadil sem se. Ampak zakaj pa ti kadiš? Takrat nisi kadila.

— Sem se močno spremenila?

— Si radovedna?

— Motiš se, je rekla zagrenjeno. — Samo mladi ljudje so rado-vedni. Človek zares spoznava svet tam nekje v zgodnji mladosti. Naprej je pa ta pesem ponavljanje tujih spoznanj.

— Zakaj se tako vztrajno držiš tistih časov?

— Zaljubljena sem bila takrat.

— Takrat si molčala. Če bi bila rekla samo besedico, bi bilo vse čisto drugače.

— Bala sem se, je rekla. — Bala sem se, zaradi govoric. Nisem imela poguma. Zdaj mi je žal. Mogoče bi bilo res vse čisto drugače. Ampak takrat sem bila bojazljiva. Ljudje so me svarili in strašili. Zdaj šele vidim, da niso imeli prav. Zdaj mi je žal. Tako je zmeraj, kadar se med dva človeka vtikajo ljudje, ki želijo samo dobro; oni gredo, ostane pa obžalovanje. Ampak nikar ne govoriva več o tem. Izpijva to kavo in posloviva se.

— Pred čim so te svarili?

— Pred tabo.

— Kaj sem tako strašen ali kaj za vraga?

— Zaradi vodke, je rekla počasi, ne da bi ga gledala. — Govorili so, da dosti piješ, da lahko postaneš pijanec. Tega sem se bala. Moji materi je moj oče uničil življenje. Zmeraj ga je čakala, zmeraj je obljubljal, da se poboljša. Prihajal pa je pijan. Iz otroških let nimam lepih spominov, Kuba. Vse, s čimer živim, so tisti dnevi s tabo... — Trenutek je oklevala, potem je nadaljevala: — Spominjam se, ko mi je bilo deset let, je nekega večera oče pijan prišel domov in pretepel mater. Nisem mogla zaspati. Sredi noči sem vstala, šla k njemu in ga sunila z nožem. Bila sem prešibka, da bi mu bila kaj naredila; stvar se je končala z rešilnim avtom in z vreščanjem. Jaz pa tiste noči do danes nisem pozabila. Tega sem se bala, Kuba; bala sem se, da bi prihajal pijan in me spominjal na tisto noč. Sicer pa, le zakaj govoriva vse to? Hotela sem le, da bi vedel, da sem te takrat imela rada. In da mi je zelo zelo žal, da nisem s teboj. Sicer pa lahko pozabiš na to. Kot ti bo pač bolj prav.

Odgovoril je čez nekaj časa:

— Pozabi na vse to in nič naj ti ne bo žal.

— Sama sem zavozila svoje življenje, je rekla tiho: njen obraz je bil trpek in star. Govorila je, ne da bi ga gledala: — Na bruhanje mi gre, če se mi približa moj mož. Tega bedaka goljufam vsako drugo nedeljo. Pa če bi mu kaj takega vsaj na misel prišlo. Pravo govedo, mračno in vdano. Ne vem, čemu živim, če nikogar nimam rada...

— Lepa storija, je rekel Kuba. Mračno se je nasmehnil: — Dosti takih sem že slišal v življenju. Ko sta bila mlada, sta se imela rada;

noči, slavčki itd. Ko pa sta se čez leta srečala, je bila ona cipa, on pa falot. Briga me to... — A takoj je sprevidel, da laže na najogabnejši način, in začel je še hitreje govoriti: — Nobenih spominov nočem. Mislil sem, da je bilo vsaj takrat kaj lepega, pa se je pokazalo ravno tako odvratno kot vse drugo... — Pomislil je: če tega, kar mu je bila povedala, pri priči ne uniči, se bo z njim zgodilo nekaj hudega; imel bo v življenju za seboj še eno sveto stvar, ki se ne vrne. Pikro se je nasmehnil in rekel: — Mrlič sem. Vse hočem uničiti, vse to naj me nekam piše. Mrlič sem. Za ničimer nočem žalovati in ničesar nočem pustiti za seboj... — Jasno se je zavedal, kaj je storil in je hipoma umolknil.

— Kuba, je obupano rekla ženska. — Kuba...

Še nekaj je govorila, a on ni ničesar razumel. Gledal je, kako so se njena usta pregibala, a besedam ni sledil. Nenadoma je vstal in brez pozdrava planil k vratom. Takrat je ura med tablicami nad točilnico udarila eno.

III

Na cesti se je ustavil. Naredil je nekaj korakov, a strašna bolečina pod lobanjo ga je spet prikovala na mesto. Ni mogel razumeti, od kod je prišel in kam gre. Ljudje, ki so hodili mimo, so se nasmihali ob pogledu nanj; bil je smrtno bled, krvavato je imel postrani, klobuk mu je zlezal čisto nazaj. Nekdo je rekel: »Nikar ne stojte na sredi. Kot spomenik Kiliškega, za vruga...« Slišal je in se mehanično prestavil k zidu; naslonil se je nanj in prěcej dobil vtis, da vse stene napolnjuje bitje njegovega srca. Stal je na mestu in si ni upal narediti niti koraka. Vedel je, da mora stati na mestu in da se ne sme ganiti; če se zdajle premakne z mesta, pojde pit in potem se ob šestih s Kristino ne bosta dobila.

Naenkrat ga je nekdo od mimoidočih pogledal v obraz. — Ste bolni? ga je vprašal. Preden mu je Kuba mogel odgovoriti, se je oni porogljivo zasmel. — Mietek, je rekel svojemu tovarišu, — to je pa tisti gnoj, ki se je zjutraj obregnul ob naju, ga poznaš?

Tramvajar se je približal in pogledal stoječega moža.

— Je že zrel, je rekel kratko.

Mlajši, s topim nosom, je porinil roke v žep in se za korak odmaknil. Potem je sovražno rekel:

— Človek vleče po petnajst ur na dan, takle tip pa hodi od gostilne do gostilne. Jaz opeke, on pa steklenice! jaz vagon, on pa kavke. Tebi nič ne ostane, on pa tisočake za pijačo... Le kje jih dobi?

Tramvajar je rekel:

— Čort z njim. Pojdi.

— Počakaj, je besno zavpil mlajši. — Jaz mu bom povedal, kaj mislim o njem. Moja ženska ne more spraviti skupaj za plašč, ta pa... — Stopil je h Kubi in ga zgrabil za kravato. Vzdignil mu je glavo, nalahko udaril z njo ob zid in rekel: — Ušivec trapasti! Česa ti pa manjka? Nimaš kaj žreti, nimaš kaj obleči? Če bi bil tak revež kot jaz, bi se že naučil živeti...

Kuba se je odtrgal od zidu in ga udaril v obraz. Zavozlala sta se in se zavalila po tleh. Ni minila niti sekunda, ko je tramvajarjev tovariš zgrabil Kubo za vrat in treščil z njegovo glavo ob kamen.

— Nad koga si se spravil, ti baraba? je rekel. — Nad fanta iz Muranovske? Le poglej, kaj bom naredil s tabo...

Vendar ni utegnil nič več narediti; nepričakovano hitro se je pojavil miličnik in ju ločil. — A že od jutra, banda pocestna? je vprašal, trudeč se, da bi nadel svojemu z dolgočasnemu obrazu izraz zgražanja.

Mlajši ga je pogledal z izgubljenimi očmi in naenkrat zatulil:

— Kar poberi me! Odpelji me! Nič mi ni za življenje. Kaj imam mogoče vsaj polovico tega, kar ima tale? Kar uklenite me! Uklenite me!

Tramvajar ga je zgrabil za rame:

— Janek, ne delaj neumnosti! je zavpil. Obrnil se je k miličniku in rekel: — Vse to je zaradi tega pijanca. Obregnili se je ob mojega tovariša, prav po barabsko. Bog mi je priča, da je res tako! se je udaril po prsih.

Miličnik je zadržal mlajšega, ki se je spet zagnal proti Kubi.

— Kar brez komedij, je strogo rekel. — Se gremo malo sprehodit. Vi tudi...

— Nikamor ne grem, je izgrgal Kuba. Brez moči, s kretnjo slepca je z obraza obrisal blato, pomešano s krvjo. Pogledal je miličnika in histerično zavpil: — Nikamor ne grem! Ne boste me prisilili!

— Eee, je zategnil miličnik. Popravil si je pas. — Staviva? Tak velebandit pa zame spet ne boste. No, dajmo, gremo!

Kuba je vstal in šel za njimi. Prvi je šel tramvajar, ki je poskušal gledati v tla, potem Kuba z Jankom, zadnji je šel miličnik; miličnik je brez poslušanja, po svoje žvižgal »O moj papa«. Takoj za vogalom se je pridružil še drugi miličnik.

— Tri Pepčke imaš? — je veselo vprašal. Imel je nežen dekliški obraz, pokrit s puhom. Oči je imel rjave; gledal je Kubo s predrznim zanimanjem.

Za njimi so hodila zijala. Neki ženski glas je rekel:
— Plašč mu je raztrgal...
— Takole blago stane hudičevo dosti denarja, je rekel nekdo z nizkim basom.
— Volneno...
— So to banditi? — je začivkal neki fant.
— Poberi se domov, mulec...
— So to tisti, ki so pokradli v trgovini na Grochowu?
— Vi, kaj sem jaz kakšna informacijska pisarna? Vprašajte miličnika...

— Kdor ne vpraša, ne sedi...

Prešli so nekaj ulic in se znašli pred milico. Mlajši miličnik je posmehljivo rekel:

— Pozdravljamo vas v našem skromnem zdravilišču. Gospodje, bodite tako ljubeznivi...

Tramvajar je zabrundal:

— Kaj se pa spakujete kot pajac? Mislite, da imate opravka z banditi ali kaj?

Miličnik se je široko zasmel:

— Sedite zaradi nedolžnosti, kaj?

Tramvajar ga je zaničljivo pogledal; tiho je požrl nekakšno kletvico, odgovoril pa ni nič. Naenkrat se je zgrbil in umolknil. Njegov mlajši tovariš je kar naprej pljuval. Kuba je molčal; v njegovi glavi je bila šumeča praznina. Vstopili so v sobo k dežurnemu. Narednik za mizo jih je pogledal izza nekakšnih papirjev; potem je — ne da bi rekel besedico — nadaljeval s svojim delom. Miličnika sta si prižgala cigareti. Kuba, tramvajar in Janek so stali naslonjeni na ograjo. Narednik jih je pogledal z rjavimi očmi in rekel:

— Ne naslanjajte se. To ni noben kandelaber. Dokumente.

— Jaz, je začel Janek, a narednik ga je prekinil, ne da bi ga sploh pogledal:

— Dokumente. Potem boste pojasnjevali, državljani.

Začeli so polagati na mizo svoje papirje. Narednik je vzel v roko Kubovo izkaznico; prebral je rubriko za rubriko, potem je vprašal:

— Ime?

Kuba je trenutek molčal. S težkim pogledom je strmel v portrete osebnosti po stenah. Potem se je zasmel in rekel:

— Pijanec.

— Aha, je rekel narednik.

Bežno je pogledal Kubo in rekel:

— Priimek?

— Pijanec.

— Poklic? Tudi pijanec?

— Tudi.

— Lepo, je rekel narednik; v njegovih očeh se je pokazalo zanimanje. — Žal mi je, ampak v legitimaciji se pišete Kowalski.

— Ni res, je rekel Kuba. — Ni res ... Pisal sem se Kowalski. Dolgo je že od tega in to ničesar ne dokazuje. Na tisoče Kowalskih je v tej deželi. Mogoče se včasih imenujejo Kwiatkowski, mogoče Piotrowski, mogoče še kako drugače ... To ni važno ...

— Niste še nikoli sedeli, kaj?

— Ne, se je zlagal Kuba.

— Nič za to, je veselo potrdil narednik. — Boste pa zdaj.

— Pretepala sta se na cesti, je rekel eden od miličnikov. — Bil sem ravno na obhodu; malo pogledam, pa vidim pretep. Ko sem prišel zraven, sta se ravno kotalila po vsem pločniku. Kaj se pa to pravi. takele komedije o belem dnevu?

— Daj jima mir — je rekel mlajši miličnik in dovtipno pomežiknil. — Saj sta se samo delala, kot da se gresta metat. Ti pa kar vmes, tako prav nič po človeško ...

Naenkrat se je razlegel bedast smeh. V sobo dežurnega je vstopil nov miličnik in potiskal pred seboj majčkenega človeka v zelenem klobuku. Človeček se je pognal na sredo sobe; močno se je opotekel, pogledal narednika in zmagoslavno kriknil:

— Trojka, drži?

— Drži, je rekel narednik.

— Prejšnja samica, drži?

— Drži.

— Bednarska ulica triindvajset, drži?

— Vse drži, je rekel narednik. — Kot po navadi, državljan Rybicki. No, zdaj se pa slecite.

Možiček se je spet zahihital in rekel:

— Saj sem vedel, da bo tako, narednik. Zmeraj naletim na trojko. Kaj morem jaz? je zavpil in se s kretnjo blazneža obrnil h Kubi. — Žena mi je umrla. Imam pravico, biti pijan, ali nimam?

— Pomirite se, Rybicki, je rekel narednik. — Pretekli teden ste pili na smrt ljubljene hčerke, ne?

— Preteklega prvega, je rekel miličnik, ki je človečka pripeljal, je imel tudi sedmino za ženo. Še fotografijo mi je kazal, samo malce se mu je pokazilo; na sliki je bil namreč neki plešasti možak z brki.

Spominjam se, da je že pred kakimi tremi meseci tudi objokoval smrt ljubljenih svojcev...

— Kaže, da ima izredno hudo leto, je rekel narednik. — No, Rybicki, slecite se!

Človeček se je brez protesta začel slačiti. Izvlekel je vse listine, potem škrbasti glavniček, robec, cenen nožek, ogledalce; vse to je skrbno polagal pred narednika in vprašal:

— Pas tudi?

— Jasno, je rekel narednik. — Seveda... Saj vi vendar veste, Rybicki, da vas čaka stara, ljuba trojka, kjer se gre na deske brez pasu. Pas, to je v tem stanju nevarna reč; človek si lahko napravi zanko, no in kaj bi bilo potem z vsemi temi grobovi vaših žena? Kdo bi hodil okrog njih? No, Rybicki, recite...

— Pogubila me je sreča pri ženskah, je rekel ubogi možiček. — Vezalke tudi?

— Vezalk ne.

Človeček se je kratko zasmejal.

— Ne bom umrl na trojki, kaj, narednik? je vprašal.

— Nikoli.

Odpeljali so ga v celico. Med vrati je bodro salutiral. Potem se je slišalo škrtanje ključavnice, takoj nato pa petje. Človeček je pel: »Ponoči sem s kitaro sedel ob bregu reke.« Imel je raztrgan in brenčoč glas. Narednik je rekel:

— »Andaluzijo« poje. Kot po navadi. Takoj bo imel napad. Ste ga dali na amerikanke?

— Smo, je rekel miličnik. — Roke in noge. Samo da bi si glave ne razbil... Naj telefoniram po rešilnega?

— Saj ne bodo prišli, je z utrujenim glasom rekel narednik in potrkal s cigareto po mizi. — To bi bila šele lepa reč, da bi hodili po vsakega delirika v mestu... — Vstal je, se pretegnil in stopil k oknu. Zunaj je bilo že sivo; umazan mrak se je valil po cestah. — Hudič, je rekel narednik in si prižgal cigareto. — Amerikanke, dokumenti, denarne kazni... In kaj imamo od vsega tega? Več upanja, več veselja v mestu. Hudič naj vzame vse to.

Obrnil se je od okna in stopil k ograji. Bil je visok človek; obraz je imel srdit in utrujen. Ustopil se je pred Kubo, ga gledal z nezaslišanim zaničevanjem in rekel:

— Ko sem bil pri partizanih, sem mislil: ko bo konec te veselice, boste drugače živeli. Še na misel mi ni prišlo, da bom miličniški narednik in da vam bom moral jemati pasove. Naj vas odnesejo vsi hudiči...

Takrat se je razleglo strašno, zverinsko rjojenje. »Uiiii, je zavijal človek za steno. — Uiii...« Njegov glas je prešel v tak visok ton, da je vse zazeblo po hrbtu. Tramvajar je pobledel; njegov mlajši kolega je brezmočno mežikal kot človek, ki ga je nenadoma oslepila jarka svetloba.

— Se je že začelo, je rekel narednik. — O moj bog, če bi mu mogli zamašiti gobec... — Pogledal je Kubo z očmi, krvavimi od nespanja, in vprašal:

— Kje ste se napili?

— Sploh nisem pijan, je rekel tramvajar in zmignil z rameni.

— Nobeden ni pijan, je s težavo rekel Kuba. Noge so se mu tresle. — Jaz sem kriv. Jaz sem udaril tega človeka, je z roko pokazal na tramvajarjevega prijatelja.

— Za kaj je pa šlo?

— Za nič.

— Zakaj ste ga pa potem udarili?

— Razburjen sem bil.

— Poslušajte, državljan, je besno rekel narednik. — Lahko bi vas vse obdržal, dokler se ne bi naučili hoditi po ulici. Plačali boste kazen in greste domov. Nočem vas danes gledati tukaj; zdaj se boste šli pa gotovo pobotat, saj to je zmeraj tako. Ste razumeli, državljani?

Ni bilo časa za odgovor. S truščem so se odprla vrata dežurne sobe in že sta bila tu dva miličnika, ki sta se ruvala s pijanim moškim. Moški se jima je s silo trgal iz rok, se ruval in ju odrival. Oči je imel blazne, polne krvi.

— Lisice, je siknil eden od miličnikov.

Še dva sta priskočila k njima in s težavo so mu nadeli verige. Pijanec je renčal in pljuval. Čelo je imel potolčeno, usta razrezana. Pod strgano srajco so se videle spotene porasle prsi.

— Tako dela ljudska Poljska? je zakričal in šel s sovražnim pogledom po vseh. — Naj bo prekleto!... — Vzdignil je glavo; dolgo je gledal na uro in naenkrat rekel: — Zarobljenci so me zvezali danes ob treh. Staška Kolaczewskega z Wole...

— Prosti ste, je rekel narednik. Videti je bil res hudo utrujen, veke so mu padale na oči, kar zgrbil se je. — Prosti ste, je ponovil in se obrnil stran.

»Uiiii,« je prihajalo izza stene; krik je prešel v rjojenje, nakar je nekaj težko udarilo in potem je nastala tišina.

Kuba, tramvajar in Janek so vzeli svoje dokumente in odšli z milice. Zunaj so že gorele svetilke. Ulica je bila prazna. Od Visle je vlekel leden veter. Janek je rekel:

— Ne zamerite.

— Nič ne zamerim, je rekel Kuba in zmignil z rameni.

Tramvajar je rekel:

— Zdajle je deset minut čez tri. Ob petih grem na delo. Lahko gremo pit. — Nasmehnil se je Kubi in dodal: Zame ste pošten fant...

— Hvala, je rekel Kuba. — Žal nimam časa.

— Midva greva na to stran, je rekel mlajši, ne da bi pogledal Kubo. — Naj vse skupaj vrag vzame.

— Tako je, je pritrdil Kuba. — Vse skupaj naj vrag vzame. Na svidenje.

Salutiral je in začel skoraj teči. Kot stisnjena žila je bil poln ene same, kljuvajoče misli, da mora iti takoj — dokler je vse, kar je doživel, še dovolj močno, da ga opravičuje, dovolj mučno in strašno, dokler si ne opomore, se ne spametuje in si ne premisli — takoj mora iti pit žganje. Ta trenutek je občutil veliko hvaležnost do sveta, do današnjega dne in do ljudi, ki so ga pahnili v to; v njegovi vesti so se odprla vratca, skozi katera je lahko vrgel vse, kar bi mu branilo napiti se. Čutil je veliko, bolečo srečo, ki mu je razganjala prsi, tisto čudno srečo ponižanja samega sebe, ki jo pozna samo pijanec.

Začelo je deževati. Ljudje so se stiskali od mraza, si vihali ovratnike plašcev in hodili tesno ob zidu. Tema se je vlekla nad mestom; visoko, za umazanimi oblaki je umirala svetloba dneva. V oknih so se prižigale prve luči; veter je gugal svetilke in z njihovo svetlobo pometal luže. »Neznosno, je pomislil Kuba in priprl oči. — Neznosno...« Ustavil je nekega fanta in ga vprašal:

— Kje je tu kakšna gostilna?

— Polno jih je, je rekel fant. — Najbližja je za vogalom. »Pri orlu«. Bi šli tja?

— Lahko, je rekel Kuba. — Kje je to?

— Takoj za vogalom, je rekel fant in pokazal z roko.

Trenutek kasneje je Kuba vstopil. Dišalo je po pivu, postanih jedeh in po žarki masti; na stropu so se od poletja sem zibali muholovci, polni posušenih muh. Nad pultom je nagačeni orel široko razprostrl krila; zraven je bil plakat, iz katerega so streljale ogromne črke v nemogočih barvah. »Alkohol je tvoj sovražnik,« je prebral Kuba. »Postani rudar,« je prigovarjal drug plakat. »To je pa celo duhovito,« je pomislil in se nasmehnil. Stopil je k pultu in tlesknil s prsti. Prišla je natararica.

— Eno dvojno, je rekel Kuba in porinil klobuk nazaj na tilnik. Natararica je pogledala njegov potolčeni obraz in rekla:

— Nesreča pri delu?

— Po delu.

— Kaj se je pa zgodilo?

— Eno dvojno, je odgovoril z glasom, v katerem je bilo čutiti muko.

— Boste kaj prigriznili?

— Lahko.

— Slanika?

— Lahko.

— Pivo?

— Lahko.

— Ampak samo porter, je rekla in razširila roke; bila je grda kakor plakati, med katerimi je stala. — Drugega piva za zdaj ni. Ob petih ga pripeljejo. Zdaj je ... Potegnila je rokav pri halji in pogledala na uro. — O, je še zgodaj! Pol štirih.

— Dajte porter, je zamrmral Kuba. — Samo malo hitreje, prosim...

— Saj ne gori voda, je rekla in v nasmehu odkrila svoje konjske zobe. — Dam v tanek ali debel kozarec?

— Vseeno. Vodka je vodka. Nisem pijanec.

— Stranke imajo pač različne zahteve, je rekla. — Včasih se najde kakšen, ki ne bo pil iz debelega kozarca, pa če je ne vem kaj. Želite še kaj?

— Ne, je rekel Kuba in energično potresel z glavo. — Več ne bom pil. Samo ta deci, potem grem domov. Konec. Ali pa, veste kaj? Še eno dajte, kar zdaj...

Spil je in postavil kozarec na pult. Oddahnil si je. Potem je spil še eno žganje. »Narobe delam, je rekel sam sebi. — Saj vem, da delam narobe, da ne bi mogel narediti nič slabšega. Tudi prejle sem to vedel; vedel sem, da je vodka najhujša stvar, ki me je lahko danes doletela. Zdaj bi se še lahko zadržal...« In naenkrat mu je ledena šapa strahu stisnila možgane.

— Še eno, je hitro rekel.

Spil je in mislil dalje: »Vedel sem, pa se nisem vzdržal! Pijanec sem. Vem, vodka je moja smrt. Vem ali ne vem? Vem. In vendar sem se napil. Kristina nima več po kaj hoditi ob šestih. Danes ne bo nič. Jutri začnem. — Naenkrat se je tiho zasmel. — Jutri! — je ponovil v mislih. — Jutri... Največja nesreča vsakega pijanca je, da začenja z jutri in ne z danes. Saj jaz čisto jasno vem, kaj sem naredil...«

— Pozabljate name, gospodična, je rekel naglas.

Natakarica se mu je približala s steklenico.

— To je že četrta, je rekla.

— Znam sam poštevanko.

Spil je; globoko si je oddahnil in si prižgal cigareto. Roke so mu postale spretne in urne, nič več se mu niso tresle kot zjutraj. Z zadovoljstvom jih je gledal. Nekdo je s priznanjem rekel:

— Kar dobro vlečete.

— Boste pili z mano? je vprašal; tisti človek je bil nizek, krepak, nalahko plešast moški z velikimi kozavimi znamenji v koži.

— Rad, je z resnim glasom odgovoril kozavi. — Samo jaz sem suh.

— Jaz vas povabim.

— Saj se ne poznavata.

— Jaz vas poznam.

— Mene? se je začudil kozavi.

— Vas. Pišete se Kowalski.

— To je pomota, je rekel kozavi. — Jaz se pišem ...

— A, hudiča, ga je z zdolgočasnim glasom prekinil Kuba. — Kaj ni vseeno? Kako se pišete vi, kako se pišem jaz? ... Saj naju tudi tako vsi poznajo.

— Človeka sva, je rekel kozavi.

— To je plemenito od naju. Šefinja, še dve vodki.

Natakarica je spet prišla s steklenico. Nalila je in rekla:

— To bo skupaj šest.

— Drži, je rekel Kuba. — Sem že nadelan.

Odšla je. Nekaj časa sta se gledala in molčala; kozavi v zadregi, Kuba — z zadovoljstvom. Po cesti je ropotal traktor. Potem je kozavi vzdignil kozarec:

— Na zdravje.

— Na zdravje, je rekel Kuba.

Trčila sta in izpila. Kubo je zalila toplota; srečna, boleča, vsak košček telesa napolnjujoča toplota. Nič več ni bil cunjia; bil je mlad, krepak in zdrav. Natakarica je naenkrat postala podobna Lollobrigidi, kozavi se mu je zdel kar simpatičen človek in bar je bil spodoben, topel, pameten prostor na zemlji.

— Še enkrat, je rekel Kuba.

Natakarica je nalila.

— Če zdajle rečete »osem«, je dejal Kuba, si še danes vzamem življenje.

Hudomušno se je nasmehnila in rekla:

— Osem.

(Se nadaljuje)

Prevedla Sonja Kraigher

Z A N K A

(Konec)

Marek Hlasko

IV

Odšla je, zibaje se v širokih bokih. V kuhinji je nekdo besno zavpil: »Svinjska rebrca dvakrat.« Na pultu je šumel ponikljani espresso; v njem so se odbijali zverženi obrazi gostov. Rudar na plakatu se je prizanesljivo nasmihal; orel je širil svoja trda, brezhibna krila za vzlet. Kuba si je mehanično, brez misli popravil kravato, vzdignil kozarec in rekel:

— Pijva.

— Na kaj? je vprašal kozavi. Sreča mu je sijala iz oči.

— Na orla. Drži?

— Drži, je odvrnil. — Na tega ptiča sem zapil že lepe denarje; gremo.

— Na zdravje, je glasno rekel Kuba. Spet je zagledal rudarja in orla in jima pomežiknil. Potem je pogledal kozavega, ki je bil že izpil in je zdaj s strašno skremženim obrazom ovohaval kruh. Na sencih je imel ostanke kodrastih las, njegov nos je bil kratek in top. »Plešast si postal, bedak,« je pomislil Kuba, ko ga je gledal. Mahoma ga je zajel val razneženosti. — Veste kaj, je rekel prisrčno in mu položil roko na ramo, — pijva bratovščino. Jaz sem navaden, domač, preprost pob. In pasje življenje imam, lahko mi verjamete... Rad imam take, kot ste vi. Velja?

— Velja.

— Jaz sem Kuba. Pa ti?

— Wladek.

— Wladek, Wladek... je ponovil Kuba; zdelo se mu je, da je v tem imenu vsa lepota sveta. Spet ga je pogledal z očmi najnežnejše ljubice. — Wladek, je rekel in položil svojo roko na njegovo, — naroči vodko. Jaz plačam.

— Šefinja, je poklical Wladek z glasom kakor iz groba. — Dve vodki. Samo hitro, nama se mudi v šolo...

Kuba se je ves srečen zahihital in dregnil Wladka v hrbet. Natakara je nalila; to pot je odšla brez besede, le nekaj si je zabeležila na listku.

— Pij, je rekel Kuba in tiščal Wladku v roko kozarec. — Če bog da in partija dovoli, se bova pa še kdaj srečala, kaj?

— Na vsak način.

Spila sta. Harmonikar, ki je že dalj časa igral v kotu, je zapel s ponim glasom:

*Dan je meglen in takšen kakor vsi.
Skozi meglo za oknom dež škreblja
in kaplje bijejo ob prašne šipe.
A spodaj sosed na klavir igra.*

— Hudič naj vzame vse skupaj, je rekel Wladek.

— Poslušaj, je rekel Kuba. — Jaz imam rad take pesmice...

Harmonikar je pel:

*Povej, o ljubica, zakaj te ni?
Zakaj srce bolest kot rja žre?
Dan je meglen in takšen kakor vsi.
Ob žganju pa pozabimo na vse...*

V zamahu je šel s prsti preko tipk in končal. Odpel je pasove in položil harmoniko na stol. Potem je vstal in šel k bifeju. Tik Kuba se je naslonil na pult; oči je imel velike, temne, a brez sijaja; na njegovem zmečkanem obrazu so učinkovale čudno, vznemirljivo. »Moj bog,« je pomislil Kuba, »kakšne lepe oči. Od kod ima take oči?« Naenkrat je začutil, da mora na vsak način temu človeku povedati nekaj dobrega.

— Lepo igrate, je rekel in požrl slino. — Zelo rad imam take pesmice.

Harmonikar ga je pogledal; privzdignil je veke in takrat je Kuba opazil, da so oči tega človeka prazne kot usahel studenec. Cenena bluza je visela na njem kot cunjica; v njem ni bilo čutiti ne mišic ne mesa. Sui vrat je imel ovit z bombažasto rutico.

— Naj vam zaigram »François«? je vprašal Kubo.

— Ne. Valčkov ne maram.

— Pa »Tamaro«?

— Tudi ne. Kaj še znate?

— Razlagati sanje, je jezno odgovoril harmonikar. — Včasih sem imel lokal v Wspólni ulici. No, pa zdaj je vsega tega konec.

— Wladek, je navdušeno rekel Kuba in naredil široko kretnjo. — Wladek, on zna razlagati sanje. — Obrnil se je k harmonikarju. — Znete razlagati vsake sanje?

— Vsake, je apatično rekel harmonikar. Strmel je v lužo na pultu. — Dobre in slabe.

Kuba si je popravil klobuk. Udobno se je naslonil na pult; s težkim pogledom je zrl na Władka in harmonikarja; bila sta na tisoče kilo-

metrov daleč, čisto v megli; bila sta ljuba, dobra in nežna prijatelja; samo ona dva sta mu lahko pomagala — nihče drug na tej zemlji ne. Zajela ga je divja, neukrotljiva strast, sprostiti se; občutek, ki ga ni mogoče primerjati z nobenim drugim človeškim občutkom. Sreča, ki jo doživlja pijanec v trenutku divje sprostivte, je najpopolnejša sreča na zemlji. Za ta hip, ko gleda komu v obraz, pričakujoč na njem stud, usmiljenje ali presenečenje, bi dal pijanec vse, čeprav ve, da pride čas, ko se bo zvijal zaradi tega spomina.

— Imel sem čudne sanje, je rekel zamišljeno in jima napeto gledal v obraz. — Če bi mi jih mogli razložiti... Take sanje pridejo človeku najbrž samo enkrat v življenju. Slabe sanje. Bojim se pomisliti nanje, tako so me izmučile...

— Pripoveduj, je zajecjal Wladek. Igral se je z žepnim robcem in delal vozle na njem. — Pripoveduj. Harmonikar ti bo vse razložil. Umetniki se spoznajo na take reči.

Harmonikar je gledal v lužo na pultu. Kuba je šel z roko preko čela; bilo je mrzlo in lepko od potu.

— Čudne sanje sem imel, je počasi ponovil. — Sanjalo se mi je, da sem pijanec. Da sem dober inženir, da se pišem Kowalski, da imam dobro stanovanje, da je v mojem stanovanju telefon... Razumete? In sanjalo se mi je, da hočem pozabiti na svoje pijanstvo, po vsi sili pozabiti. Odiiti proč od tega, od ljudi, s katerimi sem pil, od gostiln, od spominov... V sanjah včasih pride tako, kaj ne da? V sanjah ni mogoče ničemur uiti; in to je sploh najhujše v sanjah. Sanjalo se mi je, da me vsak človek, ki ga srečam na cesti, ogovarja: »Dober dan, pijanec.« Sanjalo se mi je, da mi ljudje brez prestanka telefonirajo in me sprašujejo: »No, kako je kaj? Imaš mačka? No, kako je, si popival sinoči? No, kako je bilo kaj včeraj? Se spominjaš, kako si bil takrat pijan in si razbil ogledalo? Se spominjaš, kako si bil takrat pijan in si pretepel miličnika? Se spominjaš, ko te je zapustila zaročenka? ...« Tako sprašujejo. Jaz se pa vsega spominjam. Včasih vidim pijane obraze, ki sem jih videl v življenju. Nastavljajo se mi, me gledajo in silijo vame... S prsti kažejo name in govorijo: »Pijanec si, alkoholik, piješ, piješ, piješ...« Ne morem jim uiti. Z roko si zakrijem oči in potem jih vidim vse še bolj od blizu. Zamašim si ušesa in tedaj namesto njihovega kričanja slišim šepet: »Pijanec, pijanec, pijanec...« — Kubovo govorjenje je postalo nerazložno; roke je vzdignil visoko, kot bi hotel z njimi zdrobiti Władka in harmonikarja. — Ooo! je grgral. — Nimate pojma, kako take sanje izmučijo. In še veliko takih reči se mi je sanjalo... Dežela, čudna, težka, naporna

dežela. Dežela, kjer je treba vedno nekaj početi, toliko delati, kjer je treba imeti toliko upanja in poguma... In to so moje najhujše sanje; sanjam, da sem čisto sam v tej deželi. Da nikoli več nihče ne bo zaupal vame. Da imam v dokumentih v vsaki rubriki zapisano: »Pijanec«. Da nimam spominov. Da se pišem pijanec. Vsak moj spomin se začne z vodko in se konča z mačkom. Sanjalo se mi je, da je moja mati zaradi mene zbolela na srcu in umrla. Da ena od žensk, s katerimi sem živel, ni hotela imeti otroka s pijancem; pa se ji je skazilo in je umrla. Da nimam prijateljev. Da so me vsi zapustili. Da varam svoje dekle... Strašne sanje, je šepnil. Zazrl se je harmonikarju v obraz in rekel: — Ampak to so samo sanje, kaj ne? Saj v življenju to ni mogoče? Saj življenje kljub vsemu ni tako kruto, kaj ne da ne?

— Ni vredno imeti hude sanje, je rekel harmonikar.

— Kaj naj naredim, da bi lahko požabil?

— Napijte se vodke, je rekel harmonikar in še naprej gledal v lužo.

— Bo prešlo. Vse preide. Ni hujših sanj, kot je življenje. Pa tudi preide. Oprostite, moram iti igrat, gostje čakajo...

Odšel je; čudaško je postavljaval svoje dolge noge. Bar je bil že poln: zrak je postal moten od dima, obrazi pri mizah so bili razmazani. V kotu pri oknu je pijana družba pela kujavjak o srakoperju. Od časa do časa je zabrenčal zvonec nad vrati: ljudje so prihajali in odhajali. Skozi okence v kuhinji je vsake toliko pokukal debeli kuharjev obraz; dve neokusno pošminkani natakariči sta hitro pobirali krožnike in jih raznašali k mizam. Naenkrat je pri vratih nastal hrup; s silo so se odprla in med njimi je stal močan, širokopleč možak v gumijastem predpasniku. Pred seboj je nesel sod, prav tako trebušast kot on sam.

— Pivo! je zarjul z nadčloveškim glasom. — Prostor! Ena, dve, šefinja, se mudi!

In se je s sodom, ki je bil v njegovih ogromnih, rdečih rokah kot otroška lutka, zakotalil proti točilnici.

— Pet, je zamišljeno rekel Kuba, gledaje na sod. Streslo ga je. Trudil se je, da bi kar najhitreje pomislil na kaj drugega.

— Ti je slabo? je vprašal Wladek. Njegov obraz je bil razmazan, Kubov pogled je brezmočno drsel po njem in se ni imel na čem ustaviti.

— Ti je slabo? je ponovil Wladek.

— Kje neki, je ognjevito zanikal Kuba. — Še nikoli v svojem življenju se nisem počutil tako dobro kot zdajle. Wladek!

— No?

— Kaj delajo pošteni ljudje ob petih ali sedemnajstih?

— Domov gredo, je s premislekom odgovoril Wladek; pri tem se je podrgnil po svojih kodrastih sencih. — Delajo, berejo, se igrajo z otroki...

— Neumnost, ga je nestrpno prekinil Kuba. — Wladek, gobec zlati, poslušaj me: jaz te vprašam, vprašam, vprašam. Kaj delajo pošteni ljudje ob petih ali sedemnajstih?

S strašnimi očmi se je zazrl v Wladka; pri tem je naredil kretnjo, kot bi ga hotel zgrabiti za goltanec. Wladek je pogledal njegovo krčevito razprto dlan, požrl slino in rekel:

— Pošteni ljudje ob petih zvečer pijejo čisto vodko z rdečo etiketo v baru »Pri orlu«.

— »Pri orlu«, je ponovil Kuba. Pri priči se je razvedril; stisnil je Wladka k sebi in ga poljubil na sence. Potem se je obrnil in zaklical natakariči: — Punčka iz cunj, dve vodki za naju!

Prišla je; v roki je držala nekakšen zvit plakat.

— Trenutek, je rekla. — Tole moram pribiti na steno. So danes poslali iz centrale. Moram pribiti, ker pride še inšpektor, in če vidi, da ne visi, pa bom imela sitnosti...

Primaknila si je stol in stopila nanj. Kladivce si je dala pod brado, pa se ji je hotelo izmuzniti.

— Pomagal vam bom, je rekel Kuba. Stopil je na stol za njo. Z vsem telesom se je pritisnil k njenemu hrbtu. Hitro je zabil štiri žeblje. Potem je stopil s stola. Odstopil je za dva koraka in prebral: »Boj z alkoholizmom je tvoja družbena dolžnost.«

— Včasih, je zamišljeno rekel Wladek in gledal Kubo. — je ravno tu visel plakat: »Spi mirno — ORMO* bedi«. Ne spominjam se, kaj je že bilo narisano.

— Nalijte dve vodki, je rekel Kuba z brezbarvnim glasom; v ušesih mu je vedno bolj šumelo. Obrnil se je k Wladku. — Kako pa veš? je vprašal.

— Veliko let že pijem tukaj, je rekel Wladek. — Veliko ljudi sem videl v tem lokalu, nimaš pojma, koliko. Je res ali ne, gospa šefinja? se je obrnil k natakariči.

— O, gospod Wladek, je rekla, ko jima je natakala. — In kaj imate od tega?

Kuba je zmignil z rameni.

— Saj ni treba, da bi človek pri vsaki stvari mislil na korist, je rekel in božal natakariči roko. — Konec koncev bi bilo to dolgočasno, mar ni res?

* ORMO — Prostovoljna rezerva državljske milice. (Op. prev.)

— O moški, moški, je rekla.

Nasmehnila se je; to je bil najlepši nasmeh, ki ga je Kuba v svojem življenju dobil od ženske. Nekaj si je zapisala na svoje listke in odšla; Kuba je z neizmerno hvaležnostjo gledal za njo. Wladek je topo vprašal:

— Pa kdo si ti?

— Poljak. Majhen Poljak.

— Nikar ne brij norcev. Povej, kdo si.

— Kdo sem bil?

— Nasekan si, je rekel Wladek. — Čeprav niti ni videti. Zakaj ne poveš?

— Ni važno, je rekel Kuba. — Zares ni važno. Jaz sem tvoj ljubljeni znanec iz bara »Pri orlu«. To zadostuje.

— Zakaj piješ?

— Tudi to ni važno, je rekel Kuba. Nejevoljno se je igral s fajanšnim pepelnikom. Naenkrat se mu je obraz besno spačil. Trdo je postavil pepelnik na pult in se nagnil k Wladku. — Ni važno, je rekel s treznim, presunljivo ostrim glasom. — Saj mi, ki pijemo, vendar vemo, da ni važno, zakaj... Mogoče sem osamljen? Mogoče me nihče nima rad? Mogoče so me vsi zapustili? Morebiti me je izdala punca, brez katere ne morem živeti? Ni važno... Na svetu ni take nesreče, osamljenosti, poraza, ženske, ki bi bila vredna vodke. Samo da to vedo le tisti, ki so vse zapili in ki morajo piti. Tega nikoli ne bodo verjeli tisti, ki šele začenejajo. Zmeraj mi gre na smeh, kadar slišim, kako kdo koga poboljšuje. Vodka je resnica, ki jo razumemo vedno prepozno. Pijanec razume svoje življenje šele takrat, ko so vsa vrata zaprta... Kubove oči so naenkrat postale pozorne. — Slab dan sem imel, je rekel. — Slab dan sem imel danes v tem mestu. Zapil sem se. In to je konec. Eno upanje še imam, tega se držim. Če to ne bo pomagalo... je prenehal. Spet se je začel igrati s tistim nemogočim pepelnikom. Potem se je prisiljeno zasmeljal in rekel: — K hudiču vse to. Ne maram spovedovanja. Pijva, Wladek...

Izpila sta; natararica je prišla in brez besede nalila. Na drugem koncu gostilne je neki fant v vatiranem jopiču držal za rame svojega kolega in vpil:

— Jaz ne morem živeti brez nje. Jaz si bom kaj naredil, kaj strašnega. Prej pa še njej... — Obrnil se je k harmonikarju in zavpil:

— Gospod Poldek! Igrajte »Dan je meglen«.

Harmonikar je nagnil glavo in zapel:

*Nekoč pa je bila jesen.
Jesenski veter srečo je prinašal
in rada vse imela se midva.
A kaj je zdaj? No, zdaj —
je dan spet takšen kakor vsi, meglen
in skoz meglo za oknom dež škreblja.*

— Da, je rekel Wladek. Bil je popolnoma trezen, le njegov žalostni obraz je naenkrat postal opičje grd.

— Dobro je, da imaš upanje, je tiho rekel. — Jaz ga nimam. Ne verjamem, da bi bila iz tega pekla kakšna vratca.

— Kaj ne, je zamrmral Kuba; med prsti je mrvil kroglico kruha.

— Začel sem ravno tako kot tistile fant tam, je rekel Wladek. — Ljubezen, varanje in tak hudič... Zasmeljal se je. — Včasih sem bil najboljši saksofonist v tem kraju.

— Saksofonist? je brez misli ponovil Kuba. — Saksofonist... Čudno. — Pogledal je Władka. — Saksofonistu pa nisi podoben, bratec.

— Pa sem bil, je trdovratno ponovil Wladek. Sklenil je roke in stisnil prste: v hipu so postali beli. — Ni ga bilo tukaj, ki bi igral tako kot jaz.

— No in kaj?

— Nič.

— In potem?

— Tudi nič.

— Kaj za hudiča pa mi potem pripoveduješ?

— Saj ti sploh ne pripovedujem. Jaz samo govorim.

— Kar govori. In kakšen je konec? Važen je konec, poanta. Tako je, poanta je najvažnejša.

— Nisem več najboljši saksofonist.

— To zadostuje, je rekel Kuba. — Če bi ljudje znali tako na kratko pripovedovati o svojem abotnem življenju, bi bilo veliko bolje. Sovražim tipe, ki zmeraj javkajo. Jaz sem drugačen. Všeč so mi trdi ljudje. Ampak če bi mi rad povedal svojo zgodbo, izvoli. Zelo rad imam življenjske, poučne zgodbe.

— Moja je kratka. Bil sem zaljubljen.

— Zavidanja vredna svežost čustev. In kaj še?

— Pustila me je.

Kuba je žalostno pokimal.

— Ali tako imenovana megla, je dejal. — Moral bi bil oditi v Kampinowske goščave in tam med šumečim drevjem končati kot starček

gozdarček. Lahko bi gojil čebele in zbiral zelišča, ki pomagajo na vodo. Kaj pa naprej?

— Nič več nisem najboljši saksofonist v tem mestu.

— V tem mestu ni niti enega dobrega saksofonista. Vsi igrajo zanič.

Wladek je molčal; po njegovi pleši je plesal odblesk luči. Sklonjen je s politim žganjem risal zavite čačke po cinastem pultu. Harmonikar je nehal peti; spet je odložil harmoniko in opotekaje se prišel k pultu. Oči je imel motne, brez zenic; bil je že precej okrogel, čeljusti so se mu živčno tresle. »Pravzaprav bi mu moral dati po gobcu,« je leno pomislil Kuba. Pivska družba pri oknu je zdaj pela »Górala«. Natakarica je molče krožila po lokalu; pri nalivanju je bila nepojmljivo pripravna s kozarci in steklenicami. Nekomu je postalo slabo; z vojaškim korakom je premeril dvorano proti izhodu; z eno roko se je obupno držal za usta, z drugo je odrival ljudi, ki so mu bili na poti; ta človeček je imel oči osuple krave. Wladek se je zbudil in rekel:

— Zdaj zdaj bo urha klical.

— Ee, je zamrmral Kuba.

Topo je gledal predse, poskušajoč najti kak red v kakofoniji obrazov, kretenj in brbljanja. Fantu v vatiranem jopiču so lasje padli na čelo. Z dlanmi si je stiskal sence in ponavljal ves zasopel:

— Jaz jo moram ... Jaz jo moram ...

— Fant, je nekdo umirjeno rekel in ga udaril po plečih. — Fant, požvižgaj se na to. Če se hočeš enkrat napiti piva, ne boš kupoval pivovarne. Vse mine kot grde sanje. Mladenič, požvižgaj se na to ...

Naenkrat je fant vzdignil glavo; v njegovih očeh je zagorela blaznost. Z bliskovitim gibom je pomedel z mize vse kozarce, vrčke in steklenice, nakar se je, prožen kot ris, zagnal proti izhodu. Vrata so zatresknila. Nekaj prostovoljcev je steklo za njim.

— Pa tudi če bo imel to svoje dekle, je rekel Wladek in si obliznil ustnice, — takele sreče je hitro konec, če ljubček ne neha piti. Uboga mala neumnica ... Hodila bo za njim, ga vlekla iz gostiln, od družbe, prosila, prigovarjala, jokala.

— Od kod pa veš, da bo tako? je vprašal Kuba.

— Tako je zmeraj, če začne ženska skrbeti za pijanca, ki ga ima rada. To je slaba ljubezen. Vem, s čim se to konča ... — Začel je govoriti zelo hitro kot v strahu, da ga ne bi skušal Kuba prekiniti. — Sam sem nekoč imel táko, ki me je imela rada. Hodila je za mano, prepričevala me je, govorila, jokala, steklenice mi je jemala, kontrolirala me je. Vsak drugi dan mi je dajala ultimat: ali vodka ali ona, ali neham piti ali pa greva narazen. Kolikokrat je pretrgala z mano in odšla; sovražil sem jo.

Potem pa se je vračala, ker se je bala, da si ne bi kaj hudega naredil. In potem me je spet pustila: ljudje so ji prigovarjali, naj pretrga z mano.

Umolknil je. Spet se je sklonil nad pult. Čeljusti so mu drgetale.

— No, in? je vprašal Kuba. Čudno ga je slabilo. Imel je občutek, da mu zastaja srce. — No?

— Bolnišnica, je rekel Wladek. — Šel sem tja, ker je ona ...

— Kaj je bilo z njo? je začel Kuba in ga z vso silo stiskal za roko.

— Pusti me, se je otresel Wladek. — Šla je. Konec koncev je šla k vsem vragom in se na srečo ni več vrnila. Saj se ji ni mogoče čuditi ... Kateri ženski pa je prijetno živeti s pijancem? Pijanec ni moški. Sam veš, kaj zmore pijanec v postelji. Spati pa rigati. Smrdeti ves mačkast. To je bila dobra ženska, ni se ozirala na to. Do takrat ... Z mano je hodila v tiste posvetovalnice, k zdravnikom ... Vse zastonj.

— Kako zastonj?

— Kdor pije, je rekel Wladek in se nasmehnil z maščevalnim zadoščenjem, — bo pil. To je igra brez cilja. Zdaj antabusi, vitamini, kramljanje z zdravniki, ki znajo zdraviti samo smrkavost pri konjih; potem pa Drewnica, Kościan, Tworki* ... — Njegove oči so postale prozorne; govoril je: — Hiše brez kljuk. Bela soba, iz katere ne smeš. Štiri stene in ti. Tvoji spomini, tvoji mački. Lahko jokaš, si razbijaš glavo, moliš, kolneš, kričiš, kljuke ne dobiš. Včasih greš na dvorišče, se sprehodiš v družbi bolničarjev, se malo razgledaš. Rumene, okrušene hiše. Košček neba. Zidovi. Beli predpasniki. Petnajst minut. Potem pa spet bela soba. In spomini, spomini, spomini. Dan. Noč. Včasih se ti zmeša, kaj je dan, kaj noč. Kdaj pa kdaj pridejo ponoči k tebi različni ljudje. Če pa iztegneš k njim roko, tiplješ v prazno. Sam si s svojimi spomini. Včasih ti kdo piše, ti pa bereš in ne verjameš, da je to pisal človek. In si spet sam. Pričenjaš moliti, da bi ponoči spet prišli tisti, da bi se mogel z njimi pogovoriti. Kadar pridejo zdravniki, jih rotiš, naj te izpustijo. Poklekneš prednje, jim poljubuješ roke, hočeš jim iztrgati kljuko in zbežati, ampak slab si, hudičevo slab kot vsak pijanec; vsaka roka te vrže ob tla. Tako milo jih prosiš ...

— Nehaj, je rekel Kuba in si z roko zaslanjal obraz kot pred udarcem. — Nehaj.

— Rotiš jih, je še kar naprej vlekel Wladek, ne glede na Kubove besede, — ampak lahko dolgo moleduješ. Lahko jim govoriš, da si že čisto drug človek, lahko jim prisegaš, groziš s samomorom, začneš gladovno stavko; lahko kričiš dan in noč, noč in dan. Na kolenih lahko prisegaš,

* Sanatoriji za živčne in duševne bolezni. (Op. prev.)

da si že čisto drug človek z močnim karakterjem. Lahko se s pestmi zaženeš vanje. Potipajo ti pulz in odidejo.

— Pa vendar pridejo ljudje ven, je s tujim glasom rekel Kuba.

— Pridejo, je pritrdil Wladek; solze so mu tekle po licih. — Ampak samo zato, da se spet vrnejo.

— Lažeš, je počasi rekel Kuba.

— Bil sem tam. In še bom tam. Spet bodo bele sobe brez kljuk. Dokler končno ne pride dan, ko ne bom ničesar več razumel in slišal. Kup bednega, gnijočega mesa bom in bom povandral v paviljon, iz katerega se gre le še med angelčke. Ampak do takrat bo preteklo še veliko.

Umolknil je; nerodno se je začel umikati nazaj, oči so mu izstopile iz jamic. Proti njemu je šel Kuba, obe roki je držal trdo iztegnjeni v višini njegovega vratu. Oči je imel ene barve — kakor kroglice iz lite kovine. Čelo se mu je svetilo od potu, usta je imel odprta, obraz mu je posinel, kot bi bil ves potolčen.

— Ti... ti... je izjecljal Wladek. Obraz se mu je skrčil, smešno majhen je postal. Stopil je še za korak nazaj in trčil z glavo ob steno.

— Aaaaa, je zatulil Kuba s tako presunljivim glasom, da je bilo naenkrat vse popolnoma tiho; vsi so vzdignili glave, harmonikar pa je prenehal sredi tona. — Aaaaa...

Z opičjim, peklenško spretnim gibom je zgrabil Wladka za vrat in ga stisnil tako močno, da mu je pri prči udarila kri iz nosa in začela teči Kubi po roki. Ni čutil, da ga ljudje, ki so priskočili, grabijo za suknjo in bijejo po glavi. Njegova moč, njegov razum, njegovo srce, njegovo življenje — vse to je bilo v rokah, v desetih prstih njegovih rok. Vedno močnejše je stiskal z njimi, ne da bi čutil udarce in toplo slino in kri, ki mu je tekla po rokah.

— Moj bog, je kriknil. — Moj bog...

In šele zdaj ga je močan sunek od nekod vrgel na tla in zakrila ga je tema. Gosta in moreča tema.

V

Zavedel se je na cesti. Z iztegnjenimi rokami je hodil ob stenah; ves čas so se obenj zadevali ljudje. Padal je dež, pomešan s snegom, cesta je bila močno spolzka. Razpršene luči so se svetlikale kot kresnice. Kubovi lasje so bili mokri; klobuk je bil zgubil, plašč je imel odpet, nobenega gumba ni bilo na njem; šal mu je visel iz žepa in se s koncem vlekel po blatu; pod lobanjo je čutil neznosno žagajočo bolečino; enega očesa ni mogel odpreti. Pot mu je prečkal maček in Kuba je topo pomislil: »To

je vse zaradi tega mačka...« Šel je dalje; nič ni vedel, kdo je in kam gre; za sekundo se je zavedel, a čez hip se je spet zgubil v temi, polni barvastih lis. Nekdo ga je močno stresel in ga zaustavil:

— Tramvaj. Kaj ne vidite, da gre tramvaj...

Z vso močjo ga je odrinil in zavil v stransko ulico. Pomikal se je kot slepec in z rokami iskal v zraku opore za svoje telo. Na koncu ulice je zagledal luč. »Tjale,« je pomislil. »Ravno tjale moram iti...« Šel je mimo trgovin, hiš, vrat; opotekajoč se je pljusnil v lužo; ulica je bila na novo pozidana, polna novih blokov; podrl je k zidu prislonjene deske za zastavljanje izložb; s truščem so padle, ena ga je s kovinskim okovjem udarila v obraz. Zaječal je in padel s široko razširjenimi rokami; ulica je bila prazna, nihče mu ni prišel na pomoč. Ležal je v luži, premražen do kosti. Vzdignil se je na roke in hotel vstati, a ni imel moči in spet je padel z obrazom na robnik. »Ne boli,« je pomislil, »nič ne boli.« Iz trgovine, kjer so stale deske, je pritekla prodajalka v beli halji. »Zdajle,« je pomislil Kuba in s kretnjo dečka skril glavo med ramena. Ženska je pogledala naokrog in glasno zagodrnjala v prazno ulico: »Falot...« ter začela spet postavljati deske. Ko jih je postavila, se je vrnila v trgovino, glasno loputaje z vrati. Z naglico je pripeljal mimo avtomobil in začofotal po luži. Z okna v pritličju je vreščal radio.

Kuba je vzdignil glavo, težko na stotine ton. Odprl je oko in spet se je začel svet nepojmljivo sukati. To je trajalo hipec, potem pa se je na koncu ulice trdovratno gugala samo še ena luč. »To je tam,« je pomislil Kuba. »To je ravno tam... Kaj je tam? No, tja grem...« Pokleknil je in se začel po kolenih vleči k zidu. Dolgo je z rokami praskal hrapavo steno in si lomil nohte ter si do krvi ranil dlani, preden se je dotipal do roba na steni. Končno se je vzdignil. Noge je imel mehke kot noge dojenčka; tresle so se mu in se lomile. Začel je hoditi zelo počasi, oprijemaje se zidu; jokal je. Dva pobiča sta se obrnila za njim. Eden je rekel: »Skozi solze k sreči. Plavajte naprej...« Tako je naredil nekaj korakov; ko je zmanjkalo roba in je prišel do vrat, je padel. Ležal je in sopesl. Trajalo je zelo dolgo. Skoraj je že zaspal, ko je začutil, da ga nekaj liže po obrazu; odprl je oko in videl malo ščene, ki stoji pri njem, ga pozorno gleda in maha s prirezanim repkom. »Zaradi tebe,« je pomislil Kuba in takoj se mu je vrnila moč. »Vse to je zaradi tebe.« Zgrabil ga je za vrat; še tega ni čutil, kako se je pes zvil in se mu zagrizel v roko. Pahnil ga je v kot in s težavo vstal.

Veter ga je malo zdramil. Stopal je počasi in previdno. Ko je natipal presledek pri naslednjih vratih, se je zadovoljno zahahljal. »Ne bo nič,«

je veselo zajecljajal. »Ne bo nič...« Pokleknil je in začel lesti po vseh štirih. Niti slišal ni, da ga nekdo ogovarja: »Ali greste v Czeŝtochowo, pa v tem vremenu?...« Ko je z roko otipal zid, je vstal. Spet je hodil tako, da se ga je oprijemal. Vsake toliko časa je z rokami čistil zrak pred seboj, kot da so mu na poti ovire. Luč na koncu ulice, h kateri je šel, se je večala, in ko je bil Kuba že blizu, je iz razsvetljene hiše prišlo mnogo ljudi. Šli so proti njemu — črne, nejasne postave brez obrazov in obrisov. Takrat se je vsega spomnil; razumel je, da je že *tam*: spomnil se je pogovora, ki ga je bil imel — neizrečeno dolgo je že tega — z nekim človekom v neki pivnici; tisti človek mu je prerokoval, da bo prišel čas, ko se bo znašel v sobi z belimi stenami, zaprti z vrati brez kljuke, in k njemu bodo prihajali različni ljudje, čudne živali in pokveke.

Spoznal je, da je ta dan prišel; streslo ga je od strahu in besa. Nalsonil se je na zid in s široko razprtimi očmi gledal predse. Resnično, nekateri od teh ljudi niso imeli glav, drugi so imeli po dve; nekateri niso imeli nog, v svoji pokvečeni grdoti so plavali po zraku kot pošastno, nepojmljivo nagnusni ptiči. Proti njemu je šel človek strigalica; človek netopir; človek z enim samim, krvavim očesom čez ves obraz; plazil se je človek kača. Kuba je gledal njegov spolzki, luskinasti trup, ki je lezel po blatu; zakril si je oči. »Saj vas vendar ni,« je ponavljajal v mislih, »vas zares ni. Čez hip bom odprl oči in vas ne bo. Odprl bom oči in izginili boste iz moje sobe. Boste, boste, boste...« Odprl je oči, bili so tam, šli so proti njemu; spredaj hodi človek s pasjo glavo, hodi in proti njemu izteguje močne, poraščene roke — izteguje jih po njegovem vratu. Kuba se je odmaknil.

— Saj vas vendar ni! je vreščéče kriknil in se zagnal v gručo. — Vas sploh ni!...

Trčil je ob ljudi, zaslonil glavo z rokami in padel. Slišal je njihove korake, ki so trdo zveneli okrog njegovih ušes. »Čezme gredo, čezme gredo,« je mislil. Nekdo mu je s podkovanim čevljem stopil na roko; Kuba je tiho zaječal in pritisnil obraz na mrzli kamen. Potem je vse utihnilo, koraki so se oddaljili. Ležal je še kar naprej, ne da bi si upal obrniti glavo. Zdaj se je vendar nekdo sklonil nadenj in ga vzdignil. Bil je čokat človek v usnjeni jopi.

— Izgini! je obupno zavpil Kuba.

— Gospod Kubuš, je rekel neznanec in ga stresel. — Gospod Kubuš, kaj me ne poznate? Jaz sem, Kostek. Me ne poznate?

— Glava, je izjecljal Kuba. — Kje je tvoja glava?

Neznanec se je široko zasmeljal.

— Preveč ga je bilo, je rekel z glasom poznavalca. Izvlekel je cigareto in jo vtaknil Kubi v usta. — Potegnite malo, je mirno rekel. — To pomaga . . .

Kuba je ubogljivo potegnil. S težavo je stal na starčevsko zibajočih se nogah, oni ga je podpiral.

— Kje pa so? je vprašal.

— Kdo?

— Tisti.

— Ti ljudje?

— Ljudje . . . je začudeno zajeceljal Kuba. Naenkrat se je vzravnal in iztegnil roko v smeri ulice. — To niso ljudje. Nimajo ne glav ne oči. To so spački, pošasti . . . Kje so?

— So že šli.

— Kam.

— Šli so.

— Vas pa poznam, je rekel Kuba in s težavo gledal človeku v obraz. Zahehetal se je:

— Poznam vas. Vi ste Kostek, svak tistega mojega hišnega čuvaja. Enkrat ste me vozili iz »Kameralne«, ne? Saj ste šofer, ne?

— Saj to je tisto, je rekel Kostek. — No, pojdite, zapeljem vas do doma.

Porinil je Kubo v svoj taksi pri pločniku. Kuba se je zvalil kot brezmočna vreča.

— Ta nafta, je dobrohotno rekel Kostek. — O, ta nafta . . . Pritisnil je na vžigalnik in škripaje menjal prestavo; avto se je premaknil. — Bom odprl okno, je rekel. — Ni boljšega proti nafti kot svež zrak . . . Zavrtel je ročico in vprašal: — Je zdaj dobro?

— Hvala, je zamrmral Kuba. Medleče, v valovih se mu je zavest vračala in spet odplavala. Vzdignil je k očem svoje razdrapane roke in si jih natančno ogledal; bile so krvave, umazane in otekle; skoraj vse nohte je imel polomljene. Zasikal je. S hreščečim glasom je vprašal: — Kje pa ste me našli?

— Stal sem ravno pred kinom, je pojasnil Kostek; zaklel je, ker mu je nekdo napačno prečkal cesto. — Stal sem ravno pred kinom, je ponovil, — sem mislil, da bom koga snel, ko ljudje ravno odhajajo. Sedim v vozu in kadim, gledam, pa pridete vi tam od vrat. Precej sem videl, da vozite barko. Gledam in čakam, kaj bo. Vi stojite in stojite, potem pa kar proti njim. »No, si mislim — znancu bo že treba pomagati.« Nekdo se je zadel ob vas, pa ste zleteli tja v pločnik . . . Se vam je kaj zgodilo?

— Nič, je rekel Kuba. Gledal je neizrazito črto pločnika. Naenkrat je spet oživel in vprašal: — Kaj pa luč?

— Kakšna luč?

— Tam, je s težavo rekel Kuba. Zaprl je oči, ker se mu je zaradi bežečih pločnikov vrtelo v glavi. — Luč, je ponovil. — Na koncu ulice. Velika luč...

Kostek je zmignil z rameni.

— Tam ni bilo nobene luči, je rekel. — To je čisto temna ulica. Če je človek trd, se mu včasih marsikaj zdi, vam rečem. Ko pride človek bliže k taki luči, pa nič ni. Aaa, se je z dlanjo tlesknil po čelu — mogoče je bil pa to tisti neon?

— Neon?

— Ja. Nad kinom.

— Počemu pa sem šel k tisti luči? je zamišljeno šepnil Kuba.

— Pod gasom, je rekel Kostek, — se hodi na razne strani. Dobro vem, kaj je to, saj ga tudi sam rad dam na zobe. Tako je pač to človeško življenje...

— Lepa hvala, je zamrmral Kuba.

— To bi bil lep cirkus z vami, se je pobahal Kostek. — Če bi vas sivčki dobili, lep cirkus bi bil. Spet štiriindvajset ur. Slabi časi prihajajo za pijance, gospod Kubuš...

Zavrnil je. Kuba se je s težavo izkobacal iz voza in plačal. Kostek je rekel:

— Zdaj je pa najbolje, da greste kar pod kožo gledat. Zjutraj pa kaj toplega... Pomahal je Kubi in odpeljal.

Med vrati je stal hišnik; gledal je predse z žalostnimi očmi, polnimi melanholije.

— Vidite, gospod, kakšna svinja je Kostek, je rekel in zastavil Kubi pot. — Sprla sva se. On bi moral dati za pijačo... — Naenkrat je prenehal in pogledal Kubo. V njegovih žametnih očeh se je pojavilo zanimanje, polno nevoščljivosti. — Kje ste ga pa tako naložili? je vprašal.

Kuba ga je odrinil in začel hoditi po stopnicah navzgor. Slišal je, kako hišnik godrnja: »Ljudje so pa res čisto brez olike...« Stokal je; vsaka kost, vsak košček telesa mu je napolnjevala težka, železna bolečina. Vsak trenutek je postal in hropel, naslanjaje glavo na ograjo. V drugem nadstropju se je za hip usedel; ko si je odpočil, je šel naprej. Končno je došel. Stal je na hodniku in iskal ključ; vse mu je nagajalo: plašč, šal, obleka. Ko je našel ključ, je stopil k vratom. Šele zdaj je opazil, da sedi na tleh pred vrati njegovega stanovanja neka ženska.

— Ti, Kristina? je rekel in se za korak umaknil. Gledal je v temo z budnostjo nočne ptice.

— Pridi, odpri, je rekla tiho.

Odkimal je.

— Ne, je rekel.

— Pridi, Kuba, je mehko rekla. — Zelo dolgo že čakam.

Potresel je z glavo. Stisnil je veke, da ga je zbolelo, in ko je spet odprl oči, jo je videl. Oddahnil si je.

— Iztegni roko, če si zares ti, je rekel.

Obe roki je iztegnila proti njemu.

— Res, je šepnil. — Hudič, hudič...

— Daj ključ, je poprosila.

Vzela je ključ; ko je odprla vrata, je stopila v stanovanje in prižgala luč. Pogledala ga je v obraz in njene oči so postale ogromne. Ne da bi rekla besedo, mu je slekla plašč, si ga ogledala in ga obesila na obešalnik.

— Pojdi v sobo, je rekla.

Kuba je poslušno šel in se vlegel na zofo. Kristina je prišla za njim. Prižgala je lučko na nočni omarici.

— Takoj pridem, je rekla.

— Pridi, je šepnil Kuba.

Strmel je v strop, v enem kotu je po nitki stopal majhen pajek. »Od kod pa ta tukaj,« je pomislil Kuba in zaprl oči. Odprl jih je šele, ko mu je začela Kristina z mokro brisačo otirati obraz.

— Pil sem, je rekel s šibkim glasom.

Molčala je. Njen obraz je bil blizu, skrit v senci svetilke; oči je imela zaprte, usta pa bolešno stisnjena.

— Pil sem, je ponovil Kuba.

— Otrla ti bom roke, je rekla.

— Pil sem, je zarjul Kuba z vso močjo in jo odrinil. Hotel se je vzdigniti, pa ga je položila nazaj; ne bi pričakoval, da ima tako močne roke.

— Počakaj, je rekla. — Pripravim ti kave.

Odšla je. »Pil sem,« je še enkrat pomislil Kuba in se zaničljivo zasmejal. Pajek je bil že na polovici poti do tal; bil je ravno nad njegovo glavo. Nenadoma je Kuba opazil, da ima ta pajek kozav človeški obraz in žalostne oči. Takrat se je spomnil vsega — gostilne, Władka, harmonikarja, ki razlaga sanje, točajke za pultom, ki nepojmljivo spretno žonglira s posodo, plakatov nad bifejem, pohoda pošasti na

na ulici. »Ni vas,« je z zadoščenjem pomislil. »V resnici vas nikoli ni bilo...« Zaspal je.

Zbudila ga je Kristina; pil je vročo tekočino, da se je pekel v ustnice. Kristina mu je pomagala držati skodelico. Ko je izpil, jo je odstavila na mizico. Kuba je vprašal:

— Hočeš vedeti, kako je bilo?

Odkimala je; njene oči so bile pozorne.

— Ne, je rekla.

— Telefonirali so... kar naprej, od zjutraj. Moral sem od tod... — Naenkrat je zamahnil z roko; videl je, da ji nikoli ne bi mogel povedati, kako je bilo v resnici.

— Zdaj pa grem, je rekla Kristina.

— Odhajaš?

— Grem. Jutri zjutraj pridem. Bova šla zjutraj tja, zgodaj zjutraj.

— Kdaj?

— Ob osmih.

— In kaj?

— Zdravil se boš.

— Kristina.

— No?

— Ne bom šel tja, nikoli.

— Zakaj ne?

— Ker nič ne pomaga.

— Poskušala bova.

— Kako dolgo?

— Do konca.

— Do kakšnega konca?

— Dokler ne boš nehal piti.

— Saj ne bo nič iz tega. Pojdi. Vrni se med žive, dokler je še čas.

— Živi so tisti, ki jih ima človek rad.

— Tako in tako boš enkrat odšla. Sočutje je bedno čustvo. Mučila se bova brez konca. Sama muka. Na usmiljenju se ne da zidati.

— Kuba.

— No?

— Dobro me poslušaj! Jutri zjutraj pridem. Zjutraj ob osmih. Pozvonila bom trikrat, potem mi boš odprl. Ampak samo takrat. Če bi koga drugega vrag prinesel, prav nikomur ne odpiraj.

— Ko si prvič prišla v to hišo, si bila drugačna, Kristina... Drugače si govorila. Nikoli več ne bo tako, kaj ne?

— Nikomur ne odpiraj, Kuba. Zapomni si, trikrat.

— Ostani danes pri meni. Bojim se.

— Bolno mater imam doma, Kuba. Ves dan me ni bilo. Brez mene ne more prav nič. Vse ji moram pripraviti in dajati. Jutri torej. Na svidenje.

— Zakaj nočeš, da bi ti vse povedal, kako je bilo? Nočeš poslušati?

Postala je pri vratih. Zavita je bila v mrak, ni je videl. V temi za oknom je gluho šumelo mesto.

— Ženske, je rekla Kristina, — morajo tako in tako po navadi vse slutiti, predvsem slutiti. Dobro spi, Kuba.

Odšla je; vrata so se tiho zaprla. Kuba je trenutek ležal, ne da bi se premaknil. Potem je ugasnil luč; po stropu so se plazile sence, dež je dražeče bobnal. »Pajek,« je pomislil Kuba. »Kje je tisti pajek?« — In vse je odplavalo — hitro in kratko. Kot plavač, ki z višine skoči v vodo, tako se je pogreznil v spanje, temno in težko kot voda.

VI

Zbudil se je v popolni, strašni tišini sredi noči. Dolgo je nepremično ležal in prisluškoval ritmu svojega srca in diha. Potem se je premaknil. Zastokal je: bil je moker od potu, glavo mu je razganjala bolečina, kakršne že dolgo ni občutil; vse telo je silovito žejalo po vodi. »Piti,« je pomislil, »piti...« Srce mu je plahutalo med rebri, nekje prav nizko, glasno in neenakomerno; okus in duh po alkoholu sta mu bila zoprna. Iztegnil je roko in začel z njo bloditi v temi: iskal je stikalo pri nočni lučki, a je dosegel le toliko, da je prevrnil svetilko in pepelnik; z ropotom sta padla na tla in Kuba se je prestrašen zvil. Spet je negibno ležal v temi in tišini, lažnivi in mučni do smrti. V kotu okna je s svetlika-jočim se, mrzlim bleskom svetila okrogla, velika luna. Pisalna miza, stol, omara — vse se je neprijetno, ostro svetilo. Soba je bila polna razredčene-nega jekla.

Dosti minut je preteklo, preden je Kuba vstal. Opotekal se je k vratom, z eno roko se je krčevito prijel podboja, z drugo je tipal za stikalom. Končno je prižgal luč in pri tem vrgel s stene majhno sliko: oslepilo ga je, da je zastokal in se z rokama zgrabil za glavo; počasi je odpiral oči. Potem se je sklonil, da bi pobral sliko; moral je poklekniti in zelo dolgo se je pobiral. Steklo je počilo; slika — predstavljala je Zygmuntov steber — ni bila nič posebnega, a Kuba jo je kljub zdravemu razumu in okusu imel rad. Trenutek je stal, držal sliko v roki in žalostno kimal. Potem jo je obesil na njeno mesto in šel v kuhinjo.

V lončku na plinskem kuhalniku je bilo še nekaj kave. Zgrabil ga je s tresočimi se rokami in jo izpil, ne da bi jo segrel. A bilo je dosti premalo, da bi pogasilo žejo, ki je dražila njegov razpaljeni organizem. Odprl je pipo, nastavil usta ter pil dolgo in hlastno, dokler ni začutil, da ga je voda ohladila. Oddahnil si je; sedel je na stol in si prižgal cigareto. Trudil se je, da bi zbral misli in se spomnil vsega, a se je prestrašil lastnih spominov in hitro poskusil misliti na kaj drugega; obračun s seboj je vedno puščal za prihodnji dan. Spet se je oglasila žeja. »Limona,« je pomislil, »košček limone...« Šel je h kredenci in začel iskati; prevračal je pladnje, krožnike, skodelice. Takrat pa je, skrito za veliko fajansno vazo, zagledal steklenico žganja; bila je še nedotaknjena, njena glavica se je svetila v rdečem laku. Vzel jo je v roke in jo pozorno gledal.

— A si? je rekel. — Tukaj si, ti candra? Dober dan, milostiva.

Z udarcem je izbil zamašek in se s steklenico približal lijaku. Nagnil je vrat in s stisnjenimi očmi gledal, kako tekočina klokota po iztoku. Takrat je zazvonil telefon. Zadržal je roko; stal je in pozorno poslušal; sam sebi ni verjel. Zvonjenje se je ponavljalo. »Gotovo je Kristina,« je pomislil. »Nekaj se ji je moralo zgoditi. Koliko je ura?« Vzdignil je roko k očem, da bi pogledal, pa se je spomnil, da je sinoči zastavil uro v baru »Pri orlu«; bila je strašna scena, potem pa sta mu natakarica in natakark strgala uro z roke. Natakark je bil majhen, s krompirjastim nosom; stresal je Kubo in zmerjal: »Če nimaš za kaj piti, pojdi v cerkev, mrha pijana...« Kuba se je nasmehnil. »Seveda. Kristina je,« je pomislil. »Saj se že dani. Gotovo se ji je kaj pripetilo.« Mehanično je vzel s seboj steklenico z žganjem in šel v sobo. Vzdignil je slušalko in rekel:

— Prosim.

— Kuba? je vprašal nizek moški glas.

— Da, je rekel zelo mirno. Steklenico z žganjem je postavil na mizico k telefonu in pritisnil obnjo prste; steklo je bilo mrzlo in gladko.

— Kuba, je očitaajoče rekel nizki glas. — Kuba! Je to res, je res? Saj sva vendar včeraj zjutraj govorila in si sam rekel, da je konec. In mi vsi, vsi tvoji prijatelji, smo mislili, da je zares konec, da res ne boš pil. Vsi smo bili veseli, da si vendar že enkrat končal s to svinjarijo. Zvečer pa zvem, da so te videli, kako si se pijan vlačil po cestah. Žena je šla iz kina in je videla, kaj vse si počenjal s svojimi kolegi...

— Sam sem bil.

— Ne laži, Kuba, je rahlo rekel nizki glas. — Tvoj prijatelj sem in dobro veš, da če komu ne, potem meni ni treba lagati. Pomagati ti hočemo, Kuba. Mi vsi bi ti tako radi pomagali. Mi, tvoji prijatelji. Hoteli bi te obvarovati, da se popolnoma ne zgubiš, radi bi rešili tvoj talent.

tvojo ljubezen. Sam veš, kaj vse smo že poskusili. Ampak zdaj smo že vsi verjeli, da bo od danes naprej v redu. Ti pa lepo piješ v »Kameralni« ...

— V nobeni »Kameralni« nisem bil, je rekel Kuba; v žilah na senceh mu je začelo tolči.

— Žal so te videli, Kuba, je milo rekel glas. — Videli so te, kako si pil. Škoda, Kuba. Tebi ni mogoče verjeti. Pijanec si. Pijancem se ne verjame. Ne jezi se, da tako govorim, ampak saj veš, da sem tvoj prijatelj, in kdo, če ne prijatelj, naj ti govori resnico? Lala Makowska me je klicala, pa pravi: »Veš, da Kuba spet pije? Dzidka ga je videla, kako se je vlačil v »Kameralni«. Kaj bi s tem tipom?« In v tem smislu naprej. Ti veš, Kuba, da je Lala Makowska stara koza. In da bi ona delala s tabo kot s cunjjo! To res ne gre! Jaz pa sem bil že tako brez skrbi zate. Tisti stari bedak Sękowski mi pravi včeraj: »Ti verjameš, da bo nehal piti? Prej bo meni kaktus zrasel na pleši.« In pok — po čelu. Pa saj poznaš njegove navade. Jaz mu pa pravim: »Ne mešaj se v tuje zadeve, vrag naj te vzame. Strašno mi je zoprno, če kdo vtika svoj nos povsod, kjer ni treba. Kuba je pameten fant in sam ve, kaj je za njega žganje. Pusti ti Kubo pri miru...« In tako je beseda dala besedo, pa sva se sprla. In kakšen sem zdaj pred ljudmi jaz? Kakšen sem? Kakšen sem? ...

Še dolgo in vneto je govoril, a Kuba ni nič več slišal in nič razumel; odložil je slušalko in ne da bi spustil iz rok steklenico, je sedel na divan.

— In kakšen sem zdaj jaz? je rekel glasno, gledaje v kot sobe. — In kakšen sem zdaj jaz?

Z gibom, hitrejšim od misli, je primaknil skodelico, si jo nalil do vrha in izpil na dušek.

— Kakšen sem zdaj jaz? je jecljal.

Nalil si je in izpil drugič, potem tretjič. Oddahnil si je; spet je bil stari, pametni, prebrisani in cinični Kuba.

Steklenice še vedno ni izpustil; šel je k mizi, kjer je ležal zavojček cigaret. Sedel je in prižgal: roke je imel okretne kot najpreciznejše orodje. Globoko je potegnil; dim mu je zdaj izredno teknil, telo je imel toplo in močno, srce kot zvon.

— Samo to je škoda, da se je slika pokvarila, je rekel naglas. In to se mu je zdelo zelo zabavno. Ponovil je: — Škoda, da se je pokvarila... — Spet si je nalil in izpil. — Pijem, je priznal odkrito. — Spet pijem. Pijem, no in kaj? No, nič. — Začel je oponašati svojega sobesednika pred petimi minutami: »In kakšen sem zdaj jaz? Kakšen sem zdaj jaz?« Zasmeljal se je in zakričal: — Vsi ste kot opice pred cerkvenimi vrati. Tako je, da veste.

V tem ognju je zamahnil z roko in prevrnil steklenico. Tekočina se je v hipu razlila, na polirani plošči na mizi se je naredila svetlikajoča se luža. Kuba je dolgo sedel kot okamenel; gledal je zdaj lužo zdaj prazno steklenico, končno jo je vrgel v kot. Steklo se je zdrobilo z ostrim žvenketom. Sedel je z zaprtimi očmi in kadil; ko ga je ogorek začel peči v prste, je odprl oči in vzdihnil. Takrat je zagledal, da iz polite luže gleda vanj Kristinin obraz. Zasmel se je.

— Sem vedel, da boš prišla, je rekel.

Tudi ona se je nasmehnila. Pokimal ji je.

— Pa si se le prikazala s svojim usranim usmiljenjem, je rekel. — Zmeraj prideš ravno takrat, ko bi hotel nehati misliti nate. Ampak jaz spet pijem, Kristina. Vidiš?

Pokimala je.

— Bedasto, kaj?

Ni odgovorila. Sklonil se je nadnjo in bral v njenem obrazu, kako napeto ga poslušala.

— Zdaj me ne boš prevarala s svojim usmiljenjem, je rekel. — Ne boš me potegnila v to usranijo, ki mi jo daješ namesto ljubezni. Že dolgo ne spiva skupaj. To nekaj pomeni, nekaj je v tem. Nočeš več govoriti z mano, ampak jaz vem, kaj misliš. Zdajle pa ti nekaj povem: ljudje se sami nikdar ne spremenijo. Ljudi spremeni življenje. Dobro ali slabo, dobrega ali slabega človeka, ampak zmeraj življenje. Jaz sem pa nič-vrednež. Kristina. Saj ti to menda veš, mar ne?

Pokimala je.

— Vse veš, je rekel Kuba sovražno. — Vem, da ti vse veš. Ti si tako imenovana modra ženska, kolikor take sploh so. To se pravi najnesrečnejša. Zato, ker si modra, ker vse razumeš, vse odpuščaš, ker znaš vse tako modro urejati. Ampak modrost se plačuje s trpljenjem, Kristina. Uboge, nesrečne modre ženske. Žal mi vas je, ker skoraj vse propadete zaradi tepcev. Modra si, Kristina. Peklensko si modra, ti neumnica, ene reči pa ne veš: ne veš, kaj je vodka. Ne veš, ne veš, ne veš.

Nenavadno napeto ga je gledala in Kuba ji je videl na obrazu, kako hoče, da bi govoril naprej.

— Kdo ve? je rekel zamišljeno in se podrgnil po licu. — Kdo ve? Mogoče pa veš? — Naenkrat se je zaničljivo zasmel: — Morala bi vendar vedeti. Lahko te spomnim, hočeš?

Spet je pokimala. Nasmihala se je modro in skrivnostno.

— Se spominjaš, je začel govoriti Kuba, — ko sva bila lansko leto v Zakopanem? Šla sva tja, da bi se jaz odpočil. Lazila sva po gorah, bilo je v času, ko je v Zakopanem nasploh malo ljudi, saj prav zato sva

izbrala tisti čas. Ne, Kristina? Se spominjaš? In res, tri dni je bilo vse dobro. Hodila sva, kot bi bila nerazdružljiva. Skrbela si zame. Niti za korak nisi šla od mene. Bila si srečna. Če sva na Krupówkah srečala kakšen znan obraz, si me potegnila na drugo stran ceste. Hodila sva samo po takih potih in samo v take kavarne, kjer ne dobiš niti šilca žganja. Vse zaradi tega, da me ne bi po nepotrebnem dražilo. In kaj je bilo iz tega, Kristina? Tri dni je bilo vse kot v pravljici, četrti dan pa me ni bilo na sestanek s teboj. In me ni bilo niti peti niti šesti dan. Iskala si me, telefonirala, tekala po vsem mestu, ustavljala si neznane ljudi, jih gledala z norimi očmi in vpraševala: »Niste videli Kube? Niste videli visokega plavolasca?« Ljudje so se potrkali po čelu in šli dalje. Alarmirala si celo reševalno postajo, ker ti je prišlo na misel, da sem šel sam na izlet v hribe in si zlomil vrat... Jaz pa, Kristina? Jaz sem pa tačas popival s cigani. In naslednji dan sva odpotovala v Varšavo. Da bi se odvadil žganja. Ali pa naj te spomnim na bivanje v Międzyzdrojach; na vse tiste scene v gostilnah, na reševanje s policije?...

Prižgal si je novo cigareto, hlastno vlekel dim in ji gledal v obraz. Kristina ga je zdaj strogo gledala, čelo ji je križala guba med očmi.

— Krasna si, je rekel Kuba. — Kot Madona na stari sliki. Toliko sladkosti in toliko bolečine je v tvojem obrazu... Zakaj si tako lepa? No, povej?...

Molčala je. V njenih rjavih očeh je gorela mila luč; bila je že čisto drugačna kot pred sekundo.

— Vidiš, Kristina, je rekel Kuba. — In ti hočeš živeti z menoj? Veš, kaj bi to pomenilo? Tvoje življenje bi postalo večno čakanje. Nikoli mi ne bi verjela. Če bi zaradi tramvaja ali kakšne druge neumnosti za pol ure zamudil kosilo, bi preživljala prave porodne muke. Vsak dan na novo bi morala roditi svoje trpljenje. Priprla bi oči in me videla pijanega v kakem baru. Sumničila bi me, nezaupljiva bi bila, moral bi puhati vate, vpraševala bi me o vsem, ne da bi mi verjela eno samo besedo, na vse načine bi me skušala presenetiti in ujeti na laži. To bi postalo navada, ki bi pokvarila vsak trenutek tvojega življenja. Saj sem že živel z ženskami, ki so me hotele potegniti iz pijanstva, Kristina. Pa ljudje? Si pomislila na ljudi? Na vse te ljudi, ki bi ti dajali lepe nasvete, kako je treba ravnati z mano? Na vse tiste idiotske ženske, ki bi ti hodile praviti, na kakšen način so izvlekle svoje može iz slabih razvad? Si pomislila na to? Se zavedaš, da bi te ves svet pričel obdajati s sočutjem, z zoprnim, vtikljivim usmiljenjem, ki dela iz človeka slabo, grdo, pred samim seboj ničvredno bitje. Prišla bi v kavarno in takoj bi začeli ljudje šepetati: »Poglej no, Kristina, žena tistega pijanca Kube. Žrtvovala se

je zanj. Izredna ženska, kakšen značaj, kaj vse mora prestati s to pokoro...« Šla bi po cesti, Kristina, ljudje pa bi govorili: »Kristina gre, žena tistega alkoholika, Kube. Čudim se ji, taka mlada, čedna ženska, pa živi s tem pijancem in si zaradi njega uničuje življenje. Sicer pa ima gotovo še koga po strani; ta pijanec se vendar razkraja pri živem telesu, kako pa naj spi s takim?« Ustavljali bi te in spraševali: »No, kako, draga gospa Kristina? Kako pa mož — pije?« Ti bi zanikala, oni bi se pa nasmihali. In ti bi si mislila: »Nekaj vedo. Nekje so ga morali videti, kako je pil.« Počasi bi tvoje življenje postalo pekel; počasi bi začela sovražiti vse te nasmeške, dobre nasvete, vso to dobrohotnost; potem bi začela sovražiti ljudi, se jih izogibati, začela bi jim lagati. In takrat, Kristina, bi prišel dan, ko bi spoznala, da sva na svetu samo midva: ti, Kristina, in jaz, pijanec, ki ti je uničil življenje in vzel vse. Si pomislila na to, Kristina?

Sklonil se je nad njo. Molčala je, njen obraz je bil ves teman.

— Vidim, da te to ni prepričalo, je rekel Kuba grenko. — Lahko ti še kaj povem. Se spominjaš neke nogometne tekme? Strašna gneča je bila: sedela sva na tribuni, stisnjeni smo bili kot sardele; po ne vem katerem голу si opazila, da ti je izginila ura. Bila je krasna, majhna »Tissot« s štirioglatim steklom. Vstala sva s sedežev in iskala urico. Nisva je našla, samo da to ni bilo nič čudnega: bila je namreč v mojem žepu, Kristina. In se spominjaš, kako ti je nekoč na tvojem domu izginila prelepa broška, ročno delo, ki si jo dobila od svoje stare matere? Saj se menda spominjaš, da sem ti prav jaz svetoval, da odpovej tisti stari, revni ženski, ki ti je hodila pospravljat. Ti si prerahla, Kristina, in si prosila mene, da bi ti uredil to nevšečno zadevo. Poklical sem starko na razgovor in ji rekel: »Kdo drugi bi vas dal sodišču, moja zaročenka pa vas samo prosi, da ne bi več prihajali...« Potem pa sem ti rekel: »Ljubim tvojo plemenitost, Kristina. Ne vem, če bi na tvojem mestu tako ravnal: zločin je treba najstrože kaznovati.« In ti mogoče veš, da je ta stara revica vse leto prihajala sem k meni in mi odplačevala dolg za broško, ker se je bala, da bi je kljub vsemu ne dal sodišču; kajti kot vsak preprost človek se je na smrt bala te ustanove? Se spominjaš?

Prikimala je; gledala ga je z mrzlim, zaničljivim pogledom. Zasmejala se je.

— No, dovolj, je rekel. — Sama veš, da mora tako biti. Vesel sem samo, da si v tem trenutku pri meni. Bal sem se umreti sam, čeprav sem vedel, da mora priti ta trenutek, ko bom moral povedati sam sebi: »No, Kuba, dovolj. Dovolj je teh neumnosti.« Ti menda pač sama veš, da je res dovolj? Kaj ne, da je res?

Pokimala je; gledala ga je resno in z žalostjo, polno razumevanja.

— Vidiš, je rekel. — Zdaj bom to naredil in potem boš ti odšla. Kaj naj ti povem za slovo? Kristina, bojim se besed, toliko besed sem že povedal... Moral bi ti povedati, da nikogar nisem imel tako rad kot tebe, ali nekaj podobnega, kaj ne? Vem, vem. Kadar ve ženske odhajate k drugemu, za katerega veste, da vam bo dobro pri njem, pravite: »Zmeraj se te bom spominjala. Zmeraj te bom imela rada in bom mislila nate, ti boš najlepši sen mojega življenja, ki bo od danes prazno in brez vsebine. Preživela sva vse več kot drugi ljudje. Moje življenje bo nenehno hrepenenje po tebi...« In tako dalje. Naj ti rečem kaj takega?

Molčala je.

— Dobro, je trdo rekel Kuba in se sklonil prav do njenega obraza. — Ti pa povem po pravici. To bodo prve resnične besede, ki jih boš slišala od mene. To zaboli, ampak kakor hočeš... Enega človeka sovražim. In to si ti. Sovražil sem te ves čas, od trenutka, ko si me prvič pripeljala sem pijanega in se iz usmiljenja ulegla zraven mene. Sovražil sem tvoje usmiljenje, tvojo dobroto, razumevanje, tvoje dobre besede... Dobro si vedela, da bom nekega dne strmoglavil in si razbil glavo. Vlekla si me k svetlobi, ki je nikoli ne bom videl, kazala si mi upanje, ki nikoli ni moglo postati resnica. Vedno in vedno si prihajala v moj pekel, iz katerega zame ni bilo poti, in vedno znova si me spet pahnila v vse to. Ti ubogo, neumno dekle. Kaj nisi nikoli razumela, nisi nikoli občutila, kako strašno te sovražim?

Vstal je in brenil stol. Danilo se je, pravokotnik okna se je že pokazal v medli luči. Kuba je šel k oknu in se naslonil na okvir. Po cesti so že hiteli ljudje, tramvaj je cvilil, avtomobilski obroči so piskali po mokrem asfaltu. Nebo je bilo težko in polno mrzlih megel; spet je padal dež s snegom. V stolpu bližnje cerkve je začela biti ura; Kuba je štel udarce.

— Osem, je rekel naglas, ko so utihnili železni zvoki. — No, Kuba, Kuba...

Razgledal se je po sobi. Pozorno je pogledal vsak kos pohištva, po steni; naenkrat mu je pogled obstal na telefonskem aparatu. Hotel se je nasmehniti, brž je pogledal v ogledalo in videl na svojem obrazu preplah. Takrat je stopil k steni in z enim gibom strgal vrv iz stene; posulo se je nekaj ometa. Potem jo je začel trgati od črne škatle; obdrgnil si je dlan in končno iztrgal vrv. Na enem koncu je zavezal zanko. Držal jo je in hitro stopil v predsobo ter si spet pozorno ogledoval strop in stene. Končno je opazil plinsko cev; števec je bil v predsobi. Vrgel si je zanko za vrat in za trenutek obstal, omotičen od naglice in preciznosti svojih

dejanj. Naenkrat je opazil, da ga iz teme gledajo Kristinine oči. Iztegovala je roke proti njemu in mu nekaj govorila; ustnice so se ji pregibale brez glasu.

— Govori glasneje, je rekel s tresočim glasom. — Govori glasneje, ne slišim te... Zbrano jo je gledal, čez hip pa se je zasmejal. — Še enkrat? Še enkrat od začetka? Sovražim te, mrha! je kriknil.

Snel je zanko in skočil s stola; stekel je k mizi, pristavil usta k robu in hlastno posrebal razlito lužo. Spet je bil močan, zelo močan in naenkrat je začutil, da bi še enkrat zmogel boriti se s svetom — podirati ovire, delati, ljubiti in živeti življenje čistega človeka.

Takrat je zaslišal, da je trikrat pozvonilo. Streslo ga je, kot bi ga stresel električni tok; njegov obraz se je žalostno skremžil. Spet je trikrat zabrněl zvonec. Histerično je zaihtel in zakril oči z rokami. Zvonec ni prenehal ječati.

— Spet zvonijo, Kristina, je jecljal s čisto belimi ustnicami. — Dragica, spet zvonijo...

Hitro je stekel na hodnik. Skočil je na stol in si položil zanko okoli vratu. Naenkrat je zvonec utihnil. Kuba si je oddahnil; v hipu je občutil srečo, tako silno srečo, kot je nikoli v življenju ni niti doživel niti slutil. Hotel je že stopiti s stola, ko je v tišino hodnika trikrat na kratko, kot dogovorjeno, pozvonilo. Zaprl je oči in z nogami na vso moč odrinil stol.

Prevedla Sonja Kraigher
Stihe prevedel L. K.